

Незалежний ПершOVERесень

Георгій ФІЛІПЧУК

Величний день Незалежності України і традиційний ПершOVERесень. Очевидно, що ці дати є різновеликими, різноплановими й різноголосими. Вони несуть у собі не лише відмінні характеристики, але й сутнісно інші чуттєві налаштування. Проте мають єдину духовну, етичну, світоглядну, політичну основу, ймення якої — Україна. Така єдність державного, загальнонаціонального свята з людиноцентричним та гуманістичним “першодзвінком” дійством, учасниками якого у свій час була більшість із нас, є природовідповідною. Подібне судження повертає мене в такі вже далекі роки національного відродження кінця 80-их — початку 90-их, перших поступів української суверенності. І мушу стверджувати — освіта (в її кращих проявах) завжди нуртувала в лоні української державної ідеї, навіть за умов жорстоких процесів денаціоналізації, знекорінення українства, які супроводжували його впродовж майже цілого XX століття — людиновбивчого і мововбивчого для України.

З власного досвіду, як колишнього очільника освіти на Буковині, скажу, що по-громадянському налаштовані педагоги, інтелігенція, просвітяни, громадські активісти свідомо й наполегливо в умовах бездержавності України вирішували ті значущі проблеми, які й досі вирішує (не завжди успішно) незалежна держава, а саме: удосконалювалася мовна мережа шкіл, дошкільних закладів, професійно-технічних училищ, формуючись як україномовна і рідномовна; зникла така проблема як звільнення “за бажанням батьків” від вивчення української мови. Адже, наприклад, у 1987 році її не вивчали в області понад 2000 учнів російськомовних шкіл, а в 1989 — 30; уперше за всю історію краю в освітніх закладах розпочато вивчення української мови для дітей та учнів румунської національності; вирішено одне з найбільш складних національно-культурних питань, коли румунам було повернуто латинську абетку, знищену сталінським режимом; упроваджувався в навчальні плани предмет “українознавство”; формувалася нова концепція розвитку національної школи; започатковувалися літературно-мистецькі часописи для обдарованих дітей; підготовлено абсолютно новий підручник з історії України, альтернативний до концепції тоталітарного погляду на світ.

За часів радянщини подібні “реформи” реалізовувалися архіскладно. Скажімо, українською мовою почали здійснювати викладання загальноосвітніх предметів у чернівецькій середній “єврейській” школі, вперше запрацювавши на такому рівні в тодішній “есересерівській” імперії. При цьому було введено з офіційного і професійного вжитку поняття “російської, румунської, молдавської, польської, єврейської шкіл”, залишаючи право і обов’язок на теренах України називатися лише українськими, зберігаючи певний національно-культурний контент у змісті освіти. А на початку 90-их в усіх освітніх закладах наказом обласного управління освіти запроваджувалася щотижнева процедура підняття Державного Прапора і виконання Державного Гімну України.

Фото Георгія Лук'ячука

Безумовно, школа сьогодні є іншою, інші виклики, завдання, соціокультурні умови. Експерти з педагогіки стверджують, що школам варто переключитися передусім на викладання “чотирьох К” — критичного мислення, комунікації, колективної роботи й креативності, наголошуючи загально-цільові життєві уміння навчатися новому і захищати свою ментальну рівновагу.

Здійснюючи модернізацію освіти в умовах інформаційно-знанневого глобального простору, не варто ставити імперативне завдання навчити “всьому” чи опановувати “все”. Англійський письменник Р. Олдінгтон ще в середині XX століття зауважив, що всьому, що необхідно знати, навчити не можна, вчитель може зробити тільки одне — вказати дорогу. Ця дидактична метафора підтверджує необхідність упровадження в будь-які реформи основоположної цінності — сприяти, насамперед, вихованню і становленню гуманістичної, громадянської Особистості. Аналіз сучасної філософії освіти зарубіжних країн (західної і схід-

ної інтелектуальної традиції) засвідчує про гуманістично-гуманітарну зорієнтованість багатьох національних освітніх систем, зокрема і тих країн, що входять у першу п’ятірку найбільш розвинутих економік (Великобританія, Японія). Адже там, наприклад, “Музику”, “Образотворче мистецтво”, “Дизайн”, “Драму”, “Мистецтво”, “Історію мистецтв” розпочинають вивчати з початкової школи. В Японії кількість навчального часу на художньо-естетичний компонент (разом з літературним) *доходить до 50%*. Причому “Музика” в 1-му класі *викладається* тричі на тиждень, двічі — у 2-8-х класах. Майже у всіх школах функціонують хоріві колективи та великі зведені оркестри юних музикантів. Усе це збагачує зміст освіти, підтверджує життєвість такої освітньої моделі, коли математика, інженерія, інформатика, природничі дисципліни, технології синтезуються з етичним, естетичним, гуманітарним і суспільствознавчим складником.

Закінчення на стор. 4–5

НЕСВЯТКОВІ ДУМКИ І ОЦІНКИ

2-3

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

6-7

ПРЕМІЇ ВРУЧЕНО

8-9

ТІЛЬКИ В НАШІЙ ГАЗЕТІ

10-11

ЧОМУ МИ НЕ СПІВАЄМО

12

Несвяткові думки про українську незалежність

Роксана ХАРЧУК,
м. Київ

Сподіваюся, усі ми розуміємо, що проголошення державної незалежності і її здобуття — речі нетотожні. Незалежність України було проголошено внаслідок невдалого державного перевороту в СРСР, їй передував мирний протест молодшого, освіченого покоління українців — студентська Революція на граніті. З огляду на це дехто у 1990-х роках твердив, що Україна отримала незалежність у подарунок. І тоді ця теза звучала правдиво, особливо якщо згадати, яку жорстоку війну провадив за свою незалежність бодай Алжир. Однак ми вже 29 років намагаємося задекларовану незалежність втілити у життя, наповнити декларацію реальним змістом — і перманентно зазнаємо поразки. Звичайно, певні успіхи в нас є, але загалом ці здобутки можна охарактеризувати, як товчіння води у ступі. Ми знову й знову повертаємося до питання державності української мови. Повертаємося навіть після того, як прийняв закон про мову. У це важко повірити, але в нас вкотре оживає думка про потребу багатовекторності у зовнішній політиці, українські ж реформи майже всуціль — марна балаканина.

У ті ж 1990-ті багато хто говорив, що Росія не відпустить Україну просто так. Ішлося про те, що Росія задовольнятиметься винятково фіктивною українською незалежністю, здійснюючи над Україною протекторат. І так воно й було аж до моменту втечі з Межигіря Віктора Януковича, того нашого президента, яким Путін керував по телефону. Реальну українську незалежність громадянське суспільство найзапекліше відстоювало в часі Революції гідності у 2013—2014 роках. Якщо протестувальники у часі Помаранчевої революції 2004 року говорили про невизнання результатів фальсифікованих президентських виборів (аналогічні вимоги мають нині білоруси), то Революція гідності боронила суверенне право держави Україна орієнтуватися на Європейський Союз. Цей протест, що починався як мирний, а скінчився розстрілами протестувальників, мав виразно антиколоніальний характер. Однак і колоністи, і ті, хто вів проти них національно-визвольну війну, були громадянами однієї країни — України. Цей істотний момент кардинально вирізняє український антиколоніалізм на тлі інших антиколоніалізмів. Ця особливість дала підстави Росії називати війну на Сході України громадянською, а не національно-визвольною. Така підміна понять Росії необхідна, щоб змінити реальність, в якій Революція гідності поклала в Україні край російському протекторату і колоніальній адміністрації. Саме через це й розпочалася російсько-українська війна, Крим було анексовано, а регіони, які відверто не сприймають Україну, хоча й проголосували за її незалежність на референдумі 1 грудня 1991 року, наша сусідка перетворила на власні васальні республіки. Розпочавши війну, Росія порушила головну засаду Акту про українську незалеж-

ність, за якою територія України є неподільною і недоторканою. Так і народилася головна українська дилема: чи можна вважати території з нелояльним до України населенням українськими? Любителі території, звичайно, скажуть: так! Мені це нагадує давню пісню про етнічні українські землі від Сяну до Дону, що гріють душу, хай ті етнічні землі вже й без українського етносу. Етнічні території без етносу називаються втраченими. А повернені регіони з нелояльним населенням назвемо здобутими? Можна й так, але що робити з нелояльними громадянами? Те, що алжирці робили з харкі, алжирцями-мусульманами, які служили в колоніальній французькій армії? Думаю, це погана ідея, яка нікому не сподобається, бо харкі просто вбивали. Поляки, яких надихав і підтримував Сталін, обміняли частину своїх, нелояльних до Польщі, українців на наших поляків, інших переселили на німецькі землі, які Польща здобула після Другої світової. Можна було б почати перемовини із Путіним на предмет обміну населенням, але російський лідер швидше за все на це ніколи не піде. Йому потрібен в Україні вічний конфлікт, ОРДЛО і є його запорукою.

Зрозуміло, російська загроза і російське втручання — чинники, що сповільнюють здобуття Україною реальної незалежності. Однак не менше на темпи нашого становлення впливає й недоформованість, незрілість самого українського суспільства, що ніяк не збагне простої речі: у доважок до незалежності Росія подарувала нам олігархів, покликання якої полягає в тому, щоб перетворити українську незалежність на фікцію. Можливо, я помиляюся, але нині українська незалежність — це оксюморон. Бо у чому вона виявляється? Може, Україна провадить незалежну інфор-

маційну політику? Чому ж у такому разі майже всі ЗМІ у нашій країні олігархічні, проросійські? Може, в нас є незалежні суди й прокурори, які обстоюють закон? Чому в такому разі й досі жодну гучну справу в наших судах так і не було доведено до кінця, чому в нас фабрикуються справи, а наші прокурори служать не законові, а такі політики? Вільного ринку в нас теж нема, бо його поділено між олігархами, які користуються ще й державними преференціями у вигляді вигідних ім законів. За таких умов в Україну ніколи не прийдуть інвестори, тобто конкуренція нам може тільки снитися. Звичайно, можна задовольнитися дрібним або середнім бізнесом, але в такому разі доведеться забути про технології — і то назавжди. Навіть незалежного Національного банку в нас вже кілька місяців як нема. І виборів вільних теж не буде, якщо нинішня влада таки вирішить провести їх в ОРДЛО. Останні президентські вибори я б теж назвала вільними умовно, бо можна купувати виборців за гречку, а можна — й

маційну політику? Чому ж у такому разі майже всі ЗМІ у нашій країні олігархічні, проросійські? Може, в нас є незалежні суди й прокурори, які обстоюють закон? Чому в такому разі й досі жодну гучну справу в наших судах так і не було доведено до кінця, чому в нас фабрикуються справи, а наші прокурори служать не законові, а такі політики? Вільного ринку в нас теж нема, бо його поділено між олігархами, які користуються ще й державними преференціями у вигляді вигідних ім законів. За таких умов в Україну ніколи не прийдуть інвестори, тобто конкуренція нам може тільки снитися. Звичайно, можна задовольнитися дрібним або середнім бізнесом, але в такому разі доведеться забути про технології — і то назавжди. Навіть незалежного Національного банку в нас вже кілька місяців як нема. І виборів вільних теж не буде, якщо нинішня влада таки вирішить провести їх в ОРДЛО. Останні президентські вибори я б теж назвала вільними умовно, бо можна купувати виборців за гречку, а можна — й

ною і корисною? Це вільна від російського впливу дипломатія? Звичайно, у нас з'явилася армія і власна церква. Однак в разі повернення окупованих територій до складу України ми змушені будемо визнати, що українська армія таки воювала проти власного народу. То в чому тоді сенс нашої національно-визвольної боротьби? Щодо церкви, то тут і соціології не треба: існування трьох православних церков в одній державі говорить саме за себе.

Ми дивуємося слабкості білоруської опозиції, радимо білорусам ставити національні вимоги, бо таким був наш досвід. Варто все ж подивитися на себе очима поляків, чехів, литовців. Останні — виховані люди, тому й не кажуть нам, що лише дуже гальмунуті можуть вірити у розвиток української національної держави не з постсовковою елітою, а таки з комуністичною. Уже все видно, як на долоні: Кравчук і Фокін — комуністи зі стажем Брежнєва — вирішують нашу долю і долю наших дітей у Мінську. Деди вирішують,

а внуки типу Зеленського і Ра-зумкова ведуть країну в прірву. Кучма — творець держави Україна, творець нашої незалежності? Та який же він її творець, як і Лукашенко — творець незалежної Білорусі. Скільки можна обманювати самих себе? Такою ж самооманою є й послання групи “Першого грудня” напередодні Дня Незалежності із закликом, аби українське суспільство керувалося принципом свободи, а не анархії й об'єдналося перед лицем спільного ворога, котрий сидить у Кремлі. Просто дивовижно, як можна закликати українців єднатися із тими, хто голосує за Медведчука і з самим Медведчуком, бо останній і є голосом Кремля в Україні, або триматися за президента-ставленника Коломойського, який провадить в Україні небачену за рівнем цинізму політику, або за Юлію Володимирівну, що віддано служить усім режимам, поборюючи світовий імперіалізм і МВФ у кращих традиціях Наталії Вітренко. Та наше суспільство єдналося і з Морозом, і з Симоненком, і навіть із Януковичем. І що із цього вийшло? Нічого доброго. Вийшла гібридна Україна, в якій жевріє вічний конфлікт між українською формою й совково-російським змістом, Україна для олігархів, несправедлива й неправова держава з неефективними інститутами, де Росія і наші рідні олігархи завдяки політтехнологіям призначали і призначають президентами своїх ставлеників, паразитуючи на недоформованості українського суспільства. Якщо повіримо підписантам, то й Революція гідності була проявом нашої анархії, а не свободи. Адже саме ця революція й стала вироком тієї державі, що проголосила себе наступницею радянської України в Декларції про державний суверенітет. І ми так нічого й не змінили в цьому документі, хоча від його прийняття минуло 30 років.

Не знаю, як майбутні історики назвуть 29 років мімікрії, протягом яких ми безуспішно намагаємося возз'єднати Україну з УРСР. Я переконана, що справжня, а не фіктивна Україна може бути правонаступницею винятково УНР. Як не прикро мені про це писати, але ми й досі перебуваємо у стані химерної і цинічної окупації. Окупанти теж пристосувалися: люблять Україну прагматично, бо тут вони заробляють непогані гроші, носяться із нашим прапором і паралельно розмальовують підлогу в національні кольори, щоб безпечно витирати об наш прапор ноги, говорять на службі українською, намагаючись імітувати діаспорні інтонації, але виходить так, як у шансоні, і, звичайно ж, мають українське громадянство, яке рівняє усіх: і лояльних і нелояльних до України громадян. Щоправда, у нелояльних, як правило, є в запасі ще й громадянство інших, прогресивніших країн, і то не однієї. Саме тому актуальна наша влада й не має застережень щодо громадян ОРДЛО, в яких, крім українського паспорта, є ще й паспорт РФ. Від останньої УРСР невіддільна, Україна натомість із нею несумісна. І цей конфлікт між УРСР й Україною пронизує всю нашу найновішу історію. Без його вирішення нам незалежність не здобути.

Промова Володимира Зеленського: Без сенсацій, зате з плагіатом з минулорічного спічу. 24 серпня 2019-го: “Добрим буде той день, коли мені надійде СМС-повідомлення: за добу у нас жодного вбитого чи пораненого на фронті”. Цей же день 2020: “Ми маємо бути відповідальними — і тоді настане день, коли у моєму радісному СМС від міністра охорони здоров’я буде: “за минулу добу нуль захворілих і померлих”. Знайдіть розбіжності, яких нема. Просто тепер йдеться про ще один фронт — боротьби з коронавірусом, а спіч-райтери, мабуть, скористалися старим шаблоном.

Як і з мантрою про цінність кожного громадянина, вперше озвученою гарантом в інавгураційній промові, але наразі під-

Ноги Полякової та самоплагіат президента на День Незалежності

“У полоні печалі” (“Червона рута”) – неписане гасло цьогорічних урочистостей у Києві.

межень”) або мають значні заслуги перед культурою та мистецтвом України. Наприклад, ганебно забуті сьогодні оточенням президента Тарас Петриненко, Василь Зінкевич чи композитор Левко Дутковський (творець легендарного ансамблю “Смеріч-

пластика співачок (Тіна Кароль, Надя Дорофеева, Джамала, Наталя Могилевська, Ольга Полякова), їхні надто відверті сукні, що більше пасували б до все того ж пілона, й апофеоз несмаку — “Шльопкі” Ольги Полякової. Але співала Ірина Білик, та ще й у чомусь схожому на купальний халат. Ірині, до того ж, не надто вдалася остання пластична хірургія, і навіть зусилля оператора не додали ширості натягнутим — буквально — посмішкам прими вітчизняної попси.

Режисура шоу виглядала ніби навмисне зіткнутою з ляпів і недоречностей — як-от стрибки акробатів за спиною в Ніні Матвієнко чи явлення Верки Сердючки на залізничному локомотиві з хітом “Океану Ельзи” “Там, де нас нема”. Звичайно, у версії Данилка то був грубий тролінг, а ось за паровоз тому, хто це

Однак, їхні “вакансії” успішно зайняли Тіна Кароль і Олег Винник — обоє недавно співали на підтримку Олександра Лукашенка на виборах в Білорусі, і ці ж артисти стали “гвоздями програми” на День Незалежності. Привіт побитим і катованим мітингувальникам проти Луки у білоруських тюрмах.

Повна відсутність людей на бекграунді за артистами, учасниками дійства, виглядала не лише дивною, але й символічною: народ не псував владі телевізійну картинку, його в кадрі не було. Жодної душі, ніби в центрі столиці у свято громадянам просто нічого робити.

Що це не для них, а лише задля шоу концерт знімали — в мене сумніву нема. Ну, і головного його глядача, звичайно, Володимира Зеленського — він задоволено кивав головою і періодично ритмізував псевдо-танцювальні конвульсії горішньої частини тіла в такт мелодіям.

Свято вдалося?

До речі: Як повідомили на своїх Фейсбук-сторінках “Бумбокс”, “Тартак” і “Океан Ельзи”, вони не надавали дозволу офісові президента використовувати свої

тверджену з точністю до навпаки: “Я зроблю все, щоб кожен українець у будь-якому куточку світу знав, що держава його не залишить”. (Згадайте кинутого помирати в сірій зоні солдата Ярослава Журавля кілька тижнів тому).

Нарешті, “старе-добре” “хвали мене губонько, бо роздеру”. А хто не хвалить — той ворог: “У нас буде країна, де жваві суперечки будуть лише про те, як назвати ракету, яку Україна запускає в космос. Інших просимо не заважати. Люди вже поставили вам оцінку. Не плутайтесь під ногами України, яка рухається вперед”.

Загальне враження від промови: намагання тримати гарне лице за кепської гри. Або ж очевидної відсутності здобутків, про які розповідав В. Зеленський на День Незалежності.

Нагородження видатних українців: Знаково, що серед таких цьогоріч опинився Дзідзьо (Михайло Хома) — послідовно лояльний до президента ще з часів “95-го кварталу”.

Тим часом не згадали про низку інших не менш успішних та відомих артистів, які дають доброчинні концерти на користь вояків ООС (як Оксана Муха чи “Без об-

ка”, першого виконавця “Червоної руті”, якою, до речі, завершили концерт до Дня Незалежності). Список тих, на кого вкотре не звернув уваги офіс президента, можна продовжувати.

Концерт. Залишив, переважно, гнітючі враження в тих, хто сподівалися повноцінної українського та патріотичного контенту на головне свято країни. До того ж, воюючої. Натомість видовище стало такою собі машиною часу: підбір виконавців та їхній репертуар, зокрема російськомовний, викликали спогади про агітаційні фестивали часів Кучми чи Януковича. Максимально примітивізовано і в “кращих” традиціях шоу-бізу північного сусіда. Попури з відомих, навіть культових українських пісень, а серед них — “Пісня про пісню” Тараса Петриненка чи “Вона” Тараса Чубая — виконувалися приземлено-попсово, щоб не сказати “вульгарно”.

Іншими словами, було все, що “ок” в нічному клубі на вечірці з алкоголем і “дівчатками”, але ніяк не на день народження держави. Стриптизерськи-одаліскова

вигадав, хотілося добряче надавати по шиї. Натяк надто недвозначний — “наш паровоз — вперед леті”. Чи то пак, назад, в радянське минуле, якого Україна позбулася 29 років тому. Та привиди минулого мають здатність повертатися — як з’ясувалося.

До повноти невтішної картини бракувало хіба-що Ані Лорак і Таїсії Повалій.

пісні на концерті Дня Незалежності. Ба, більше: ОП навіть не звертався до них за дозволом, порушуючи авторське право артистів.

Ештон БЕСТ-КОРОВАЙНИЙ,
Global Village
Фото з інтернету

Закінчення. Початок на стор. 1

Незалежний ПершOVERесень

Нинішній реформаторський рух в освіті не може не враховувати педагогічні гуманістичні ідеали просвітництва, західної культурної традиції, як і нові вимоги теперішнього часу, що формують своєрідність світоглядного бачення, зорієнтованого передусім на ефективну освіту, яка забезпечує процвітання *економіки і конкурентоспроможність конкретної країни*. Підвищення наукових стандартів є логічним обрамленням цієї парадигми. Проте існує й такий, достатньо аргументований підхід, що класичні гуманітарні дисципліни вважаються не менш значущими для особистісного і суспільного розвитку, зокрема й для прогресу в економіці.

Найвищий рівень стандартів щодо змісту, знань, компетентностей не вичерпуватиме проблемності наростаючих і непередбачуваних тенденцій. Тема прогресу і виживання людства дедалі більше актуалізуватимуть цінність “освіти культурної”. Для України вона є надзвичайно чутливою, оскільки перспектива криється не тільки в цивілізаційній необхідності гуманізму, але й в оптимізації (відповідно національних інтересів України) “передачі” суспільству культурних цінностей, на яких виховуватимуться наступні покоління українців. Аксіологічна виразність культуровідповідної освіти та суспільного виховання мусить окреслюватися **пріоритетами нації-державотворчого розвитку**. Цінності, які закладатиме в суспільній свідомості і нормах поведінки сучасна освіта, визначатимуть український вектор на далеку перспективу. Аксіомою стає підхід, який обґрунтовувався свого часу європейськими просвітителями. Так, у теорії Bildung, як її визначає Гумбольдт, ідеться не про вагомість нагромадження об’єктивних знань, а про “визнання розриву між примноженням дрібних галузей знання та моральним прогресом людства”.

Проте є розуміння того, що стратегічний вектор сучасної і майбутньої освіти мусить бути сфокусований не на простому раціональному удосконаленні компетентностей згідно існуючих і майбутніх професій. Радше за все покликання освіти полягає в системній підготовці *людського капіталу*, насамперед молоді, до існуючих та ймовірних викликів, загроз, нетривіальних завдань, вирішення яких потребують безпека і прогрес соціуму. Отже, слід дати осмислену оцінку — чи здатна освіта вирішувати цю проблему, що варто робити і яким чином. Безумовно, якісна освітою може вважатися тільки та, що адаптивна часу, цивілізаційним та національним потребам, яка максимально стимулює особистісний розвиток, мотивацію. Сучасний педагог-дослідник Кен Робінсон у своїй праці “Школа майбутнього” перелічує ті важливі якісні характеристики і компетенції особистості, які необхідно формувати в будь-якій національній системі освіти, школі, університеті. Ними є “допитливість, творчість, критичне мислення, уміння спілкуватись, співпраця, співчуття та емпатія, громадянська свідомість”.

Парадигмою для освітньої політики мусить нарешті стати пріоритет “культури в освіті”, оскільки лише “культурна”, органічна освіта здатна “олюднювати” людину, народ, державу, стаючи помітними і цікавими для “себе” і світу. Оскільки лідером у світі буде та країна, яка створить найбільш ефективну систему шкіл, коледжів, ліцеїв, гімназій, університетів. Цивілізація перебуває у ситуації, коли її перспектива у значній мірі залежатиме від того чи вдасться людству здолати домінуючий транснаціональний “ідеал” культу і фетишу наживи та грошей, який винесено на п’єдестал уваги політичних і суспільних прагнень, і чи стануть культура, освіта, наука найбільш затребуваними і пошанованими цінностями. Ця суперечність має універсальний вимір і притаманна як глобальним, так і національним стратегіям розвитку. Але є спільний знаменник у цьому над-

важливому завданні. Він окреслений передусім документами ООН, світових Самітів за участю лідерів усіх країн світу, в яких проголошуються орієнтири життєдіяльності: “Майбутнє, якого ми хочемо, з культурою”.

Що? Які цінності? Якими дорогами вести “до храму” істини, красоти і добра нашу молодь? — питання, що вічно стоять на порогах наших шкіл, університетів. Сьогодні, коли Україна продовжує в борні з агресором відстоювати власну свободу, соборність, суверенність, найвищою цінністю, що наскрізно мусить проникати в усі життєтворчі пори освітніх закладів, є українська державність. Лише з її утвердженням нація здатна уможливити рух до прогресу, забезпечити розвиток людини і суспільства, успішно конкурувати і перемагати. Без неї народ буде кинуто на поталу “іншим” і розчиниться серед них. Попередні століття з лінгвоцидами, геноцидами, голодними роками для бездержавних українців є тому підтвердженням. Пригадаймо, як в січні 1918 року, більшовицькі окупанти, захопивши Київ, за кілька днів розстріляли понад 5000 осіб лише за те, що були українцями, розмовляли українською

на”, що ніколи ніякого “українського” народу не було”.

Тому сучасна школа мусить вийти за межі свого відомчого простору, відійти від поверхового, часто сфальшованого осмислення минулого, бо це унеможливуватиме об’єктивність в оцінках сучасного, прогнозувати і “роздивлятися” своє майбутнє. Наша молодь має сповна усвідомити, що в українській історії не було “добрих і злих”, “ліберальних, демократичних і реакційних” чужинських режимів. Усі вони для українства — зайти і окупанти, які заслуговують лише на покарання і їхнє знищення на богу даній нам українській землі. Бо і царат, і сталінізм, і путінізм, і майбутня російська “неодемократія” були, є і, очевидно, будуть вічно, до скону, страждати антиукраїнськими хворобами.

Усвідомлюю, що навіть в часи нинішньої — двадцять четвертої! — російсько-української війни на загальноукраїнському рівні в умовах різношерстості політичного середовища, активізації внутрішньої колаборації, відсутності стратегії гуманітарної та мовної політики формувати цю світоглядну позицію доволі складно. Тим паче, що історична, літера-

Діти героїв потребують особливої уваги вчителів

мовою, носили український національний одяг, співали українських пісень, шанували Тараса Шевченка.

Передаймо учням та студентам факти зловісної політики в новоутвореній квазі-державі УРСР, коли в 1929-1930 роках на харківському судовому процесі “Спілки Визволення України” знищували значних діячів національної науки, культури, освіти, церкви, нагадавши сказане сталінським слідчим Соломоном Бруком: “Нам надо украинскую интеллигенцию поставит на колени, это наша задача. Кого не поставим — перестреляем”. Пізніше, в 50-і роки, було розстріляно студентів Харківського університету лише за те, що вимагали навчання українською мовою.

Так, на своїй рідній землі бездержавний українець був позбавлений права говорити і навчатися рідною мовою, називати дітей українськими іменами, друкувати рідномовні книги, знати свою історію, молячись чужим богам. Полтавський губернатор Багговут у секретному донесенні 1914 року напише: “Привлекать на должность учителей по возможности только одних великоруссов, таковыми должны быть и директора народных училищ, всякого учителя проявляющего склонность кь украинскому движению немедленно устранять, ставить ректоров исключительно великоруссов, учащий персонал должен быть только изь великоруссов, поясняя, что “украина” означает “украи-

турна, мовна, мистецька освітні концепції потребують суттєвих змін, направлених на посилення українознавчої і державотворчої парадигми.

Ще донедавна зміст національної освіти був насичений “ціннісними” сентенціями. Ми запопадливо виховували нашу молодь на фальшивому гуманізмі белінських, горьких, гладкових, крупських, не відкриваючи завіси для правди. Бо як можна впускати до українських учнів та студентів українофоба і шевченконенависника Белінського чи Гладкова, який рокотів: “Зачем возрождать допетровскую эпоху, зачем гальванизировать украинский язык, который покрылся уже прахом”. Звісно, коли освітнє середовище зберігає ретроградність, вулиці названі на “честь” сатрапів і катів, на площах і майданах стоять пам’ятники душителям, а не будителям, а сценарій найвеличнішого свята Українського народу — День Незалежності обрамлений дешевою російською попсою у виконанні типажів “искусство вне политики”, то варто адекватно реагувати, діяти, а не бути слухняними “гречкосіями”. Не дружи знають, що хто володітиме свідомістю, душею, той утримуватиме в своїх руках політичну владу, пануватиме навіть на рівні національних держав. Сила нації опирається на її дух. Спільнота рабів може побудувати великі піраміди, але вона ніколи не створить духової величі, стверджували національні просвітники. Тому з усіх сил україноненависники тримаються за своє

минуле і чинять супротив поширенню української мови на всі сфери українського життя, фальшують національну історію, паплюжать визначні українські постаті, свідомо працюючи на федералізацію, русифікацію, деморалізацію України.

Телеканали і FM-радіостанції, культурно-освітній простір, не зважаючи на Закон про українську мову, переповнені російськомовним контентом. Російська мова, московська церква, п’ятиколонна політична (і не тільки) агентура Москви є прямим, відкритим, агресивним русифікаційно-імперським інструментом “русского мира” в Україні. Тому освіта перебуває в доволі непростій ситуації, пов’язаній не тільки з пандемією, що спричиняє загальну асоціальність (незважаючи на смартфонізацію навчально-виховного процесу), але й з активізацією наступу промосковських сил на весь спектр національно-культурних цінностей. Боротьба за українську ідентичність стає домінуючим вектором протидії москowitzам. За цих обставин не можна ігнорувати важливість знань з української мови та літератури, історії України, тим паче, що 2020 року 23 тис. учнів, які бажали вчитися в університетах та інститутах, повністю не справилися із завданнями. Найгірші результати з історії України — 13,2% випускників мають незадовільні знання.

Наші надії і сподівання звернуті до педагогів, інтелігенції, вчених, батьків, до всіх хто є небайдужий до перспективи і долі наших дітей та молоді, що невдовзі формуватиме вектор державного, політичного, духовного, економічного розвитку України. Кого вітчимизні 3МІ, які, на превеликий жаль, знаходяться в руках олігархів, пропагують у “топовій” десятці найбільш впливових людей 2020 року? Ними є, беззаперечно, ті ж олігархи, владні особи, ті, що, як говорив Дмитро Донцов, українську “справу” підмінили на українську “с~~т~~раву”. Причому незалежно від змін політичних режимів фігури залишаються сталими. Владна позиція і удавана “опозиція” зберігають і зберігатимуть своє місце, забалакуючи суспільство обіцянками про ще краще майбутнє “вже завтра”. І навіть, коли раптом ця еліта, що приватизувала для себе таке претензійне ймення, розбавляє середовище “богообраних” новими обличчями, то нічого не стається, оскільки Україна потребує не нових писків (облич, лиць чи морд), а нових ідей. А їх там, в цих авгієвих стайнях, і бути не може. Оскільки в тій ніші можуть народжуватися лише конфлікти, несправедливість, напівправа, що гірша брехні, черствість і самозакоханість. Україна не зуміла позбавити себе найбільшого зла — фінансово-політичного олігархату, позбавленого не тільки українськості, але й соціальної відповідальності. Вона обрала (в особах більшості її предводителів) ту згубну модель глобального суспільного розвитку, яка нині домінує в світі — фетиш ненаситості, нищення природних ресурсів, соціальну несправедливість. Адже нині 26 найбагатших людей на Землі володіють прибутками половини населення планети (заява генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріша), що породжує високий рівень фінансового розшарування у світі, економічну і соціальну нестабільність, війни, корупцію, злочинність, масову некеровану еміграцію, погіршення фізичного та психічного здоров’я людей, екологічні катаклізми. Знехтувано найважливішим етичним цивілізаційним принципом “відповідальності за все живе”, забуваючи, за словами Ф. Бекона, що “природу перемагають тільки підкоряючись її законам”.

Людство живе в екологічний борг, пограбіжницькому, перевищуючи використання всіх природних ресурсів, які Земля може відновити впродовж одного року. Міжнародна організація “Глобальна мережа екологічного сліду” вважає, що для підтримання сьогодинішнього способу життя майже 8 мільярдного населення необхідно

1,6 планети. Усі ці виразки характеризують ситуацію в Україні ще в більш гіпертрофованому варіанті, оскільки тут відбувається (без перебільшення) демографічна катастрофа. Різко зменшується кількість населення. За повідомленнями Держстату 2020 року: на 100 померлих — 48 живонароджених. Лише за січень-травень ц. р. населення України зменшилося майже на 120 тисяч. За майже чверть століття з часу прийняття Конституції 1996 року, яка проголосила людину найвищою соціальною цінністю, в 1-11 класах зменшилось на 3,5 млн учнів. Ця надболуча проблема не стала впродовж тривалого часу пріоритетом уваги для державної політики. Але знаймо, що багатства націй і народів криються далеко не в показниках виплавленого металу, зібраного урожаю, зрубаного лісу, надр і природних ресурсів. Вони — в людях, людському капіталі, у новозбудованих школах і дошкільних установах, в університетах і бібліотеках, в освіченості і вихованості нації, в національній культурі, науці, які є найвагомішими презентантами в жорстоко конкуруючому світі.

Безумовно, сучасна нова українська школа в її широкому контексті, наука потребують якісно іншої державної політики, зокрема і у ставленні до Педагога — компетентного, патріотичного, по-громадянському відповідального, соціально захищеного, вмотивованого, “олюдненого” культурою. Оскільки не можна давати “іншим” те, чим не володієш “сам”. Актуальність проблеми “культурності” не стосується лише змісту освіти, навчальних програм і підручників. Вона торкається багатьох інших напрямів і процесів виховання Людини та Суспільства, а саме: соціокультурного середовища; доступності народу до якісної освіти і культурної спадщини, духовних і матеріальних цінностей; культурно-освітньої державної політики; захищеності інформаційного національного простору від примітивного “маскульту”, що спотворює людські душі агресивністю, жорстокістю, відчуженістю від ріднокультурного і рідномовного. Сучасні реалії є такими, що культура, освіта, наука мають стати важливою складовою національної безпеки України, зважаючи на їхню людинонаціє-державотворчу місію. Але для цього маємо бути переконані в правильності орієнтирів і цінностей на шляху до правди, свободи, справедливості, духовності.

24 серпня в Києві та інших містах на параді Гідності ветеранів війни на сході України ми побачили, відчули, пережили, переконалися, що саме в цьому дійстві сконцентровано наші національні і державні цінності, той унікальний духовий пласт військового аристократичного духу, національної гідності, людської честі і достоїнства. Не шукаймо і не блукаймо в позасвітах за взірцями для виховання Нації. Вони поруч з нами, в наших війнах, захисниках і будителях духу. Там не знайдеш сказаного Олександром Олесею: “І ти продався їм, Тичино, / І ти пішов до москаля?...”

Даруйте, що дозволив собі критичність у ставленні до наших геніальних статей. Але говорити з народом, особливо з молоддю, варто тільки правдою, особливо, коли це стосується наших духовних, національно-культурних, державницьких орієнтирів. Мосять пам’ятати про це і нині суші, кому доля вготувала бути провідниками нації, її будителями, просвітниками, керманичами, вченими. Бо ніколи не залишить доброго сліду в народній пам’яті той правильний, рафінований і “приручений Гомер”, який оспівує забавганки владців і сюзеренів, ставши талановитим угодовцем, догоджаючи сильним світу цього заради слави, кар’єрних злетів, нагород і посад, власної его-помітності. Очевидно, що такі ніколи не матимуть права бути прикладом для нинішніх і наступних поколінь. Бо варто не маніпулювати фразеологічним патріотизмом, “потокот шумних і галасливих фраз, а тихою невтомною працею, як казав А. Шептицький, *любити* Україну”.

Георгій ФІЛІПЧУК

“Звернення до президента України Володимира Зеленського”, надруковане в “Слові Просвіти” (число 34), активно підтримують і підписують українці. Сьогодні друкуємо їхні імена і прізвища, продовжимо в наступних числах.

Юрій Матвійчук, Олексій Кульчицький, Василь Кухарський, Наталія Медведенко, Дмитро Дроздовський, Левко Журавчик, Василь Киричук, Маргарита Гордієнко, Любов Сирота, Віктор Грабовський, Віктор Олексійович Філь, Оксана Ізосімова, Олена Аксьонова, Валентина Антонюк, Геннадій Кришко, Олексій Кацай, Катерина Петрівна Прокопенко, Володимир Васильович Прокопенко, Ірина Андріївна Ердик, Ольга Яворська, Олег Лаврентович, *Олександр* Могильчак, Олена Бондаренко, Андрій Будкевич, Петро Семенович Дінець, Павло Петрович Дінець, Олександр Олександрович Дяченко, Євген Козир, Богдана Фільц, Володимир Буряк, Олена Авсьонова, Вадим Соколов, Костянтин Жуган, Олена Кондрашкова, Євген Кушнаренко, Лариса Шваб, Олександр Білий, Олександр Рищенко, Ольга Мельник, Анатолій Дудник, Олександр Суботницький, Валентина Римар, Михайло Баньковський, Геннадій Гавенко, Любов Михайленко, Світлана Півень, Лариса Володимирівна Хорольська, Ігор Савва, Людмила Васильєва, Алла Диба, Олена Ярославівна Вахова, Юрій Мельничук, Артем Радик, Дарія Маркович, Людмила Володимирівна Іваннікова, Людмила Кононова, Дмитро Пилипчук, Борис Боровець, Григорій Борисович Саміров, Олена Білошицька-Костюкевич, Олексій Форостяний, Василь Клічак, Богдан Носик,

Дмитро ПАВЛИЧКО

Білоруська мова

Нарешті Лукашенко, самозванець
Вчув білоруську націю свою,
Та не скінчив з московщиною танець,
Не вигнав з хати власної змію.

Нема душі своєї в президента,
Є лиш карателі — ряди нікчем,
А біле полотнище й крові лента —
Стяг рідної держави під ключем.

Шукає Лукашенко допомоги,
До Путіна звертається: “Рятуй!
Спасай мене!” І падає під ноги,
Як вишколений батоном холуй.

А хто ж його порятувати може,
Коли прислуги в нього вже нема.
Ти паном був, побудь тепер, небоже,
В самотності, як бестія німа.

Твого життя брехливого будова
Вже з вітром розлітається, як прах.
Твоя забута білоруська мова
На тебе йде в повстанських прапорах.

Нешадно йде, як полум’я тремтятье,
Ти не втечеш, вона наздожене
Тебе, як мати сина, і заплаче,
Але як ворога не прокляне.

Нема таких у білоруськім слові
Вбиваючих, ненависних проклять,
Як в царських націй, що вбивать готові,
І виконати все, що їм звелять.

А білоруська мова — незнищенна,
Хоч гнулася в чужих руках, як мідь,
Вона встає, як дня нового сцена,
Як дух її державницьких століть!

19 серпня 2020 р., Конча-Озерна

Білоруси живі!

Вже, здавалось, нема білоруської мови,
Вже, здавалось, навік задушили закови
Білоруських борців навдогдоу Москві,
Але крикнули знов прапори непідлеглі,
Непокірність вогню пробулася в цеглі —
Білоруси живі! Білоруси живі!

Судять хлопців з УНСО в передгрозному Мінську,
Чують судді-вовки кров живу українську,
І крадуться вони, наче звір по драгві,
Але мурі гудуть і виспівують грати,

Василь Клішар, Юрій Ведмедь, Ігор Миколайович Сорокотяга, Марта Іванівна Воль, Тетяна Рудик, Надія Іванівна Омелянченко, Світлана Валентинівна Балусева, Микола Юрійович Библів, Ярослав Дзема, Ольга Корнілова, Ірина Бондаренко, Максим Войтюк, Олександр Поперечний, Олег Танін, Мар’ян Джанковський, Олексій Шамаєв, Петя Прядко, Арсен Котнюк, Віктор Михайлович Мороз, Андрій Кашперський, Юрій Мілян, Володимир Дідківський, Галина Пеньшина, Юрій Нестеренко, Євгенія Рябченко, Іван Пецкович, Інна Янсен, Ірина Олександрівна Якубовська, Олена Рябцева, Володимир Балух, Володимир Смоляний, Сергій Макогончук, Ігор Романенко, Володимир Семигайло, Ольга Демченко, Мар’яна Бадзай, Роман Петрик, Олександр Чуб, Юрій Ананійович Кухар, Алла Тарасюк, Кузьма Ілліч Бондаренко, Марія Наконечна, Інна Володимирівна Громова, Марія Миколаївна Кулик, Роман Первусяк, Ліда Косенко, Галина Покуса, Іван Бейко, Михайло Гупало, Тетяна Трохимівна Костенко, Юрій Василевський, Михайло Джус, Юрій Сікан, Анатолій Іванович Качук, Тимченко, Федосій Галайдюк, Тетяна Рудик, Василь Вікторович Борчук, Сергій Сінельников, Людмила Івановська, Наталія Залеська, Богдан Іванович Якимелин, Надія Башенко, Леся Іванівна Іванчук, Валентина Добощ, Володимир Мартинович, Лілія Петухова, Олександр Фінкільштейн, Аліса Прохіма, Олег Ткачук, Олег Кудін, Олександр Бажанов, Зінаїда Лисова, Віктор Степанов, Віталій Старченко, Надія Тубальцева, О. В. Дехтярук, Геннадій Нирков, Людмила Васильєва, Антон Левицький, Олег Більський, Наталія Петрівна Роспатнюк, Олександр Воронко, Валерій Комарницький, Карина Давиденко, Олександр Пана-

Білоруські акорди

Не дамо ж ми братам у в’язниці вмирати —
Білоруси живі! Білоруси живі!

Скомороший монарх із хахлацької грязі,
Безпошадний манкурт у плебейськім екстазі
Забиває народ у дошки гробові,
Та волають церкви, і могили, і пущі,
Партизани старі, і нові неминущі —
Білоруси живі! Білоруси живі!

Серед поля стоїть засумований Бикав,
Той, хто правду беріг, хто свободу покликав,
А калина лежить у кривавім рові,
Але небо сія од Литви й України,
І вдивляються в сонце кризь тюремні стіни
Білоруси живі! Білоруси живі!

І боїться вже кат, і тремтить його зброя,
І не слухає він президента-ізгоя,
Що скормивсь, як павук, на совітській жратві;
І зривають з очей смертоносні пов’язки,
І не просять в Москви ані хліба, ні ласки
Білоруси живі! Білоруси живі!

Білоруси живі! Їх затемнені рани
Розриває печаль, на весвітні екрани
Виступають вони при своїй хоругві,
Повертайся, Позняк зі Сполучених Штатів,
Ваш народ не обмер, не закляк, не згорбатів —
Білоруси живі! Білоруси живі!

1996

Голоси Біловезької Пущі

Послухай! В Біловезькій пущі
Лунають дивні голоси,
Пісні вчорашні і грядущі,
Грім недалекої грози.
Чи то зареготав лелека,
Чи вдарив раптом кулет?
Чи блискавка горить, чи штрека?
Чи пахне кров, чи —дикий мед?
Дерева хиляться з тужбою,
Як матері біля межі,
І стогнуть, наче після бою,
Старі, зарослі бліндажі.
О, понадпалювані сосни,
Я знаю, що пече й болить, —
Свободи щастя високосне
З’явилося, як любовна мить,
І згасло в морощі облуди,
В словах сатрапа і раба,
Де вчора ще ходили люди,
Там повзає й сичить ганьба!
Ви ж воювали за свободу,

сюк, Олексій Рафф, Ніла Підпала, Олександр Попельнюк, Василь Костинчук, Володимир Шрамко, Наталія Кубіря, Анатолій Чорний, О. С. Рибалко, Едуард Алесін, Вадим Олександрович Ключев, Андрій Романович Посікіра, Олександр Лобода, Богдан Шипак, Тетяна Гороховська, Олена Іванівна Харитонова, Василь Георгійович Бойцов, Олена Станкевич, Ігор Перестюк, Юрій Логвин, Дмитро Володимирович Прокудін, Євгеній Соломонович Сиркін, Світлана Михайлюк, Павло Панченко, Микола Харченко, Лариса Погорелова, Євген Руденко, Дмитро Гузієнко, Олена Осницька, Олена Олійник, Ігор Дмитрович Дідик, Одарка Булавка, Юрій Марченко, Олександра Демчук, Сергій Чоповський, Ірина Гонопольська, Андрій Віталійович Лаптії, Олександр Пантелеймонович Мрук, Олександра Володимирівна Осадчук, Світлана Дмитрівна Берлюта, Володимир Залещенко, Ольга Кулага, Галина Семенівна Балан, Людмила Іванівна Кравченко, Наталія Гончар, Петро Савчук, Уляна Будько, Наталія Василенко, Віктор Король, Наталія Глуховченко, Олександр Миколайович Бережний, Юлія Іванівна Котова, Олена Вікторівна Окис, Геннадій Романюк, Олександр Шпінь, Сергій Тарасенко, Сергій Олексійович Сребняк, Василь Микитюк, Тетяна Грабовська, Лідія Дзяківська, Ольга Тумко, Василь Лизанчук, Євген Баран, Таїса Ковальчук, Алла Ткач, Олена Іськова-Миклашук, Тетяна Антонюк, Валентина Корнійчук, Валерій Корнєєв, Нелія Даниленко, Валентина Меншук, Любов Проць, Любов Бондарчук, Уляна Калагурка-Сіренко, Василь Вовк, Антоніна Вінник, Юрій Гандзюк, Марія Шрамко, Галина Менкуш, Ірина Головай, Любов Горшкова, Дмитро Ломачук, Ольга Жмудовська, Валодимир Семистяга.

Ви нищили фашистське зло,
Тепер на вас іде зі Сходу
Те, що на Захід утекло.
Ще гірше йде. Добра спокуса
І цвяхів жменя золота,
Щоб знов прибити білоруса
До побратимського хреста!
Я знаю — вас не скорчувати,
Коріння ваше йде в Дніпро,
І ви ще будете співати
Про Білорусію і про
Свободу, що у вашім краї
Ніким ще вбита не була.
Там не курча, а тур чекає
На трупожерного орла.

1996

Бориса й живи!

Чути скорботні дзвони з Хатині.
Що там, братове? Пожежа? Війна?
Ні, то від болю й ганьби в домовині
Янка Купала прокинувся нині
І заридав, як труба сполошна:
“Горе! Московство вертається знову!
Вся Білорусія, наче Хатинь:
Спалюють душу, історію, мову,
Мамину пісню, зорю світанкову, —
Все обертають на попіл і тлінь.
Рідного прапора білі обруси
Спалені в рабській, підлілї крові;
Згиньте ж навіки, як обри чи пруси,
Полумосквини й напівбілоруси,
Що продались ненажерній Москві!”
Плаче Купала. Зганьблює бидло.
Та Калиновський не плаче. Йому
З шаблею спати в могилі набридло —
Кличе він бити двоглаве страшидло,
Вщент руйнувать тристалітню тюрму.
Встаньте, Максими, Янки, Якуби,
Ригори, Ніли, Пятрусі, Василі,
Встаньте, брати мої, свободолюби,
Проти нової хатинської згуби,
Встаньте, Антеї, на рідній землі!
Чути залізо в білоруському дзвоні,
З мертвих встають нездоланні полки,
Грають знамена біло-червоні,
Не віддадуть москалеві “Погоні”
Славні шушкевичі і позняки.
О Білорусіє, бита журбою,
Рвана манкуртами, псами Москви,
Будь же собою, а не рабою,
Не покидай нас на полі бою,
Ти ж невмируща — борися й живи!

1996

Світлана МАРТИНОВА, м. Дніпро

Сьогодні відомо про постійний інтерес з боку міжнародних дослідницьких центрів, як то Бібліотека Конгресу США у Вашингтоні, дослідницький відділ радіо “Свобода” в Мюнхені, Українська Пресова Агенція в Лондоні, архів Бременського університету, Каліфорнійський університет у Берклі, Міжнародний інститут соціальної історії в Амстердамі, до неформальних видань кінця 1980-х — поч. 1990-х рр. В останні роки існування СРСР вони здійснили справжній прорив до дійсної свободи слова й розкриття свідомості. Неформальні газети і журнали виникали, практично, щодня. Вони виходили у маленьких містечках і навіть селах. Прецедентів цього явища не було ні в минулому, ні в майбутньому.

Одним із центрів виготовлення неформальних видань був і Дніпропетровськ. На друкарських машинках, комп’ютерах, фотозасобами, у виняткових випадках і в типографіях, розмножувалися десятки назв нелегальних видань, тираж яких коливався від кількох десятків до кількох сотень екземплярів. Серед них було одне, унікальне, аналогів якому не існує. Мова про рукописну газету “Слово”, що виходила у Дніпропетровську в 1989-1992 роках у річницю дії Товариства української мови “Просвіта”. Поява першого числа газети навесні 1989 року викликала у місті великий резонанс. Ефект її дії, попри тираж в один примірник, був надзвичайний. З найвіддаленіших куточків мільйонного Дніпропетровська їхали люди аби прочитати “Слово”, яке відкрито ставило на суцільні і давно назрілі питання суспільного життя, викривало антинародні дії компартійних лідерів міста, області, республіки, комуністичну ідеологію, зокрема у сфері національної політики, висувало вимоги щодо розширення сфери живання української мови, розвитку української культури, реабілітації національної символіки, встановлення республіканського громадянства, легалізації заборонених церков — УГКЦ та УАПЦ, економічного й політичного суверенітету республіки.

І сьогодні, через 20 років, теми, порушені “Словом”, здаються актуальними: необхідність оновлення у верхньому ешелоні влади, наслідки Чорнобиля, обрання до Рад усіх рівнів справжніх представників народу, необхідність політичної реформи.

Про гостроту порушених питань свідчить шалена полеміка зі “Словом” на сторінках “Зорі” та “Днепра вечерного”. Попри перебудовчі процеси в країні, обличчя цих видань, які перебували під найсуворішим ідеологічним контролем, не змінилися зовсім. Вони продовжували відображати партійне життя та “марксистсько-ленінську теорію в дії”, а поняття “гласність”, “плюралізм думок”, “демократизація” мали популістський характер. Породжені перебудовою і гласністю, запити населення до нової інформації ці газети не задовольняли.

Тому з такою увагою стежили демократичні сили в Дніпропетровську за неформальною пресою, перевагою якої була новизна, сміливість, опозиційність. То ж розгромні рецензії офіційної преси тільки додавали “Слову” популярності.

Редактором і засновником рукописної газети “Слово” став Володимир Заремба — тодішній голова товариства “Просвіта”, письменник, відомий вітчизняним і зарубіжним читачам як автор історико-документальних повістей про українського поета Івана Манжуру, художників Василя Корнієнка, Миколу Глушенка, “степового Колумба” нашого краю Олександра Поля.

Активними учасниками і членами редколегії стали художники Іван Шулик та Володимир Миколюк, письменники Віталій Старченко, Олесь Завгородній, Анатолій Шкляр, Григорій Гарченко, журналіст Борис Ковтонюк.

Тому публіцистика “Слова” — політична й художня одночасно. Основну частину публікацій складають тексти інформаційних жанрів, найхарактернішим із яких є нотатка. Означимо хоча б окремі з них: події

Слово про «Слово»

нотатки про мітинг пам’яті жертв Чорнобильської аварії, який відбувся 26 квітня 1989 року у парку Чкалова і потрапив у розряд несанкціонованих, екологічні мітинги напередодні 9 сесії міськради біля прохідної заводу ім. Г. Петровського, нотатки про зникнення бюсту Шевченка у Сухачівці, про початок збору коштів на пам’ятник Д. Яворницькому, про стан справ у сфері освіти, про заборону міськвиконкому та облвиконкому провести конференцію Товариства української мови у Дніпропетровську.

Окрім нотаток у газеті присутні такі жанри як анонс, міні-огляд, анотація, міні-рецензія, білль- портрет. Анонси повідомляють про появу нової газети “Прес-кур’єр” Дніпропетровського обласного відділення Спілки журналістів, вихід книг у видавництвах “Радянський письменник”, “Наукова думка”, “Промінь”, про установчі конференції Товариства української мови на Дніпропетровщині.

Серед оглядів варта уваги розповідь про шевченківське свято “Від серця Європи — до серця України”, присвячене 175-річчю від дня народження Т. Шевченка, яке проходило у Дніпропетровську в травні 1989 року за участі міжнародної делегації з 250 чоловік: українців, чехів, росіян, югославів, білорусів і канадців, казахів і бразильців, грузинів і японців, естонців і китайців, болгар і австрійців, фінів, африканців.

Особливу вагу привертають публікації на штилет “питання — відповідь”.

Означені матеріали умовно можна об’єднати в рубрики: “До Ленінської національної політики”, “Хроніка русифікації України”, “Під контроль громадськості”, “Чи знаєте Ви, що...”, “Хто відповідає?”, “Перші кроки Відродження”, “Український народ — великий народ!”, “Помилки чи вандалізм?”

Суспільно — політична термінологія “Слова” експресивно забарвлена, вона добирається письменниками цілеспрямовано,

відповідно до авторської позиції. А спосіб відображення дійсності націлений не тільки і не стільки на фіксацію зовнішніх рис явища, скільки на емоційно — художнє його узагальнення.

“Хочете заглянути в душу тої людини, в якій відібрали історичну пам’ять, національну самосвідомість, людську гідність? То заходьте до будь-якої з трьох унікальних китайгородських церков — скарбу, якому не скласти ціни — збудованих в 1754 — 1757рр. Бачили вони на своєму віку і буйний цвіт запорозької вольниці, чули вони горласті крики татар... В останній шлях на бій, на смерть, на славу звідси вирушали наші предки... Незбагненним чином пережили вони руйнації новітньої історії й ось такими, як після Мамаєвого нашествия, сьогодні вони стоять і дивляться на нас.

Хочете охопити одним поглядом усі екологічні проблеми? Це важко — подивіться на Варваринську церкву! В її очах — бійниці, що розчахнулися на весь світ, зяють і ці проблеми, як образ вірогідного майбутнього мертвого світу і бездуховності суспільства, через яку можемо дійти до крайньої межі!” — писало “Слово” у числі №10 за 30.06.1989.

В цьому випадку це узагальнення сягає такого рівня, який називається публіцистичною (або навіть — художньою) типізацією, що зближує журналістику з художньою літературою.

Газета, окрім текстів інформаційних жанрів, публікувала художні твори письменників, здебільшого поезії Г. Гарченка “Кому страшніше?”, Л. Кисельова “Я позабула все обиди”, В. Старченка “Прокидались святі”, Б. Ковтонюка “Рідна мова”, Д. Павличка “Безбатченкові” та інші.

Чи не найсміливішим був недрукований раніше вірш Олександра Зайвого “Летаргія”:

*Накрив туман горби та ями,
А небо чорне — як земля...
Україна вкрилась трудоднями,
і спить на власних мозолях.*

*Сліпці очима ясновидців
Плакатно дивляться згори.
Закличний лозунг їхній вицвів
і вилиняли прапори.
Спить Україна безтурботно
Сон летаргійний не в добро
Мертвотним дихає болотом
Стократ отруєний Дніпро.
Убите слово, дух убитий,
А Україна мертво спить!
Її ще можна розбудити!
Та тільки страшно розбудить.*

І досі згадуються “Тези і антитези” Володимира Голобородька:

- Щоб спокій не снівся, не треба спати.

- Мрія рабів — сите безправ’я.
- Якщо вам ніде жити, живіть в серцях людей.

- Чим страшніші тюрми, тим кращі з них музеї.

- Після грози дихається легше, але не довго.

- Якби не склероз, і я б постійно думав про людей.

- Люди стають маленькими, бо на них постійно давлять згори.

- Черга стане меншою, якщо тісніше згуртувати ряди.

Епіграфами до кожного числа стали поетичні рядки Т. Шевченка та В. Симоненка.

“Слово” вивішувалося у великій вітрині першого поверху будинку №60 по пр. Карла Маркса, званого ще Будинком преси. На другому поверсі цього будинку мало кімнату Товариство української мови “Просвіта”. Відразу ж збирався натовп бажуючих прочитати її, адже біля будинку завжди людно. Поряд — головпошта, міськдовідка, пункт міжміського телефонного зв’язку.

До того ж газета відразу привертала увагу, завдяки своїм зовнішнім ознакам: схожа на звичайну стіннівку з двох-трьох ватманів, розміром 2 м на 90см, написана фломастерами різних кольорів, з наклеєними фотографіями і малюнками.

“Слово” діяло й резонувало, про що свідчать події, які розгорнулися навколо цієї газети. Спершу стався конфлікт із власником будинку, де вивішувалася газета — Управлінням у справах преси. Потім, невідомо з чийої вказівки, почали зривати випуски рукописної газети. Після того, як редколегія виготовила спеціальну рамку і газету почали замикають на висячий замок, хтось невідомий уночі почав обливати газету контрорським клеєм та масляною краскою. Тож активістами “Просвіти” була виготовлена переносна вітрина, яка на кілька годин виставлялася з кожним черговим випуском “Слова” в різних багатолюдних місцях, а потім перебазовувалася в інше місце.

Згодом виготовили стаціонарну вітрину — одну для газети “Літературна Україна”, а другу для “Слова”, які міцно заклали й зацементували біля Палацу залізничників, однак вітрини почали руйнувати, зривати запобіжні металеві сітки, що захищали скло, розбивали саме скло, а самі вітрини вимазували клеєм.

Доходило навіть до фізичних розправ. 30 травня 1990р., коли співпали два свята — День міста і Всесоюзний день воїнів — учасників афганської війни, у Дніпропетровську сталася подія, про яку було сказано на сесії Верховної Ради. Активісти Товариства “Просвіта” й Народного Руху поети Іван Сокульський, Віталій Старченко, Валерій Ковтуненко, що стояли біля Будинку преси з розгорнутим “Словом” та національним прапором, були жорстоко побиті особами у формі десантників.

Випуски “Слова” припинилися у 1992 році, коли Україна здобула незалежність і з’явилася демократична преса. Всього було випущено більше двадцяти чисел з яких збереглася лише половина, та й та у досить пошарпаному вигляді, а між тим для дослідника суспільно-політичної ситуації зламу десятиліть ця газета є неоцінним джерелом.

Фото Бориса КОВТОНЮКА

Науковці гуртуються в сільській школі

Віра МАРУШАК,
голова Миколаївської обласної
організації НСПУ

Київ, Миколаїв, Шахтарськ — ось географія учасників Других професорських читань, які відбулися в Покровській школі, що на Кінбурні. Тут вдруде пройшли заняття в школі медіаосвіти. Це український авторський культурно-освітній проект професора Ганни Онкович. Вчений, доктор педагогічних наук запропонувала провести заняття у трьох напрямках — краєзнавчому, літературознавчому, медіаосвітньому.

Привітала присутніх на Кінбурнському півострові та означила проблеми сучасного навчання Олена Васильєва, директор Покровської школи І ст. Вчителька історії Василівської школи Любова Твердовська ознайомила зі своїми краєзнавчими книгами. А директор цього навчального закладу Олена Агафоновна проілюструвала, як на практиці застосовуються знання, отримані на професорських читаннях, поділилася досвідом свого колективу стосовно протидії булінгу серед школярів.

Професор Анатолій Михайлик порушив питання взаємозв'язку культури й природи, презентувавши власну книгу про особливості життя в умовах дикої природи Кінбурну.

Градус емоційного сприйняття підвищився, коли Ніна Уколова, у минулому вчителька м. Шахтарськ, а нині біженка і викладач одного з навчальних закладів Києва, розповіла про перші кроки до війни на Донбасі. Розпочиналося, як на перший погляд, з незначного. У місті з'являлися листівки з простим гаслом “Я хочу розговориватись на руском”. І невдовзі прийшло й перше розуміння скоєного — з російськими військовими угрупованнями, першими вбитими мирними мешканцями, щоден-

ними обстрілами і постійним переміщенням у підвалах.

Про вагомість слова говорили у наступному блоці — літературознавчому. Його відкрила кандидат філологічних наук, поетеса і прозаїк, нині — доцент кафедри філології Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого Маргарита Черненко. Науковець захистила кандидатську дисертацію з теми “Лірика Арсенія Тарковського”. То ж не дивно, що присутні почули розповідь про поета, уродженця українського степу. З цікавістю слухали присутні відверту поезію Маргарити Черненко. За її творами в деяких київських театрах створено вистави.

Поетеса, освітянку, краєзнавця, громадського діяча Галину Запороженко знає мало не вся Україна. Автор п'яти поетичних збірок відома своїми творами. Особливо патріотична позиція члена НСПУ висловлена у її ліро-епічній поемі “Мазепа”, яку вона вже презентувала не лише на Миколаївщині, а й у інших регіонах України. Головний лейтмотив твору — любов до рідної землі, відстоювання, оборона та возвелення незалежності України.

Автор цього матеріалу також була запрошена на професорські читання. Як голова Миколаївської обласної організації Національної спілки письменників України, представила своїх колег, з якими минулого року відзначила 45-річчя від дня заснування організації.

Миколаївська земля виростила чотирьох Шевченківських лауреатів — Леоніда Вишеславського, Олександра Сизоненка, Миколу Вінграновського і за часів Незалежності — Дмитра Креміня.

Майже за 50-літню історію МОО НСПУ авторами було випущено чимало книг тисячними накладками. Їхню творчість вивчають у школах; ведеться велика

краєзнавча робота, творчі зустрічі у навчальних закладах області.

Приємно, що мешканці Кінбурну шанують і пам'ятають про свого земляка, українського прозаїка, журналіста Олександра Глушка. У школі с. Покровка є його портрет. Учні продовжують йти шляхом творчої людини. Вони брали участь в обласному творчому конкурсі “Золота арфа” і за свої краєзнавчі роботи стали володарями гран-прі.

Подарувала читальникам Кінбурнської коси нещодавно надруковану у видавництві “Український письменник” книгу “Життєва абетка”, на яку отримала позитивну рецензію від відомого українського літературного критика та мистецького аналітика Віктора Палинського. За цю книгу відзначена Міжнародною літературно-мистецькою премією ім. Пантелеймона Куліша.

Бібліотека школи поповнилася книжками, подарованими учасниками конференції.

У період карантину особливого значення набуває освіта засобами медіа. Цей блок конференції представляла український науковець, доктор педагогічних наук, професор, знаний український лінгводидакт, медіапедагог, дослідник у галузі медіаосвіти Ганна Онкович. Зараз багато педагогів-новаторів у своїй освітянській діяльності жодного дня не обходяться без вікіпедії. І ці технології узагальнюють новий термін “вікідидактика”.

“Школа медіаосвіти на Кін-

бурні” опікується Покровською загальноосвітньою школою І ст. Тут проведено тренінги та майстер-класи для вчителів півострова із впровадження новітніх технологій STEM-освіти, консультації з блоково-тематичного планування навчальних тижнів. Місцеві педагоги мають новітні розробки учасників реально-віртуальної Школи медіаосвіти на Кінбурні. Уже склалася особлива методика викладання окремих предметів і дисциплін на Кінбурнській косі, як і в усій Україні.

Спеціалісти з медіаосвіти акцентували увагу на конкретних напрямках медіанавчання, зокрема на найсучасніших технологіях і методиках, які виявилися маленькими відкриттями конференції. Саме цей напрям почав бурхливо розвиватися у наш час — час новітніх технологій. Тому присутні уважно вслуховувалися

у слова заступника директора з наукової роботи, завідувача лабораторії масової комунікації та медіаосвіти, доктора психологічних наук, професора Любові Найдьонової та науковця Олександра Саприкіна та вчительки географії Оксани Данилової, викладача Миколаївського муніципального колегіуму ім. Володимира Чайки Миколаївської міської ради Оксани Денисенко.

На підсумковій дружній вечірці, за келихом запашного Коблевського вина жваво обговорювали побачене й почуте, вже як на щорічних, традиційних професорських читаннях, і висловили думку про можливість проведення подібних конференцій в інших регіонах України.

І видалося мені: хороша думка — відвідування науковцями сільських шкіл. Авжеж, — справедливо та багатообіцяюче...

Заговорила в Кривчому могила

Степан ТАТАРСЬКИЙ,
член НСЖУ. Борщівщина,
Тернопільська обл.
Світлина автора

1992 рік... Небувала повинь духовного національного відродження українського народу хлинула на нашу землю, поступово змиваючи намул, на якому понад сім десятиліть проростав бур'ян комуністичної ідеології, що виростав із насіння брехні і фальші, вирощеного в лєнінсько-сталінських лабораторіях ХХ віку. Народ прокидався з летаргійного сну, спричиненого дурманом радянської імперії зла, вмивався життєдайними росами нової епохи і брався за непросту й нелегку працю — будівництво нової держави, де воля, віра і правда, за яку стільки крові людської пролило, стільки мук і страждань перенесено.

До духовного воскресіння народу долучились історики, книговидавці, вчителі-просвітляни. Стали доступними документи, які таємно зберігалися в партійно-радянських галузевих архівах. Починалася дорога переосмислення духовних цінностей, фонтанами забили джерела україн-

ської історії й застигали увінчаними Хрестами символічними українськими національними могилами на майданах сіл і міст, на полях і в лісах героїчної слави борців за волю і незалежність України.

Постав такий Знак немирущої Пам'яті і край центральної дороги у селі Кривче Борщівського району на Тернопільщині.

Мине 10 років, і в кривченських оселях, шкільній та сільській бібліотеках з'явиться в біленькій зі смужкою української вишивки документальна повість “Тяжіння отчого порогу” Степана Яловеги, односельця з дипломом випускника істафу Чернівецького державного університету, шкємлив Сповідь-повідання заповіт своєму онуку, студенту істафу Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Максимально відвертий, щирий і нелукавий, ліричний герой (насправді — автор), аналізуючи пережите і переболане родинне через призму суспільно-державного, зізнається в любові до рідної землі й заповідає ту любов читачеві. Це була чи не перша книга, з якої постають іме-

на односельців, які боролись за вільну Україну в перших десятиліттях ХХ віку та у драматичній середині століття, коли червона кремльська чума охопила українські землі, насаджуючи нові порядки, нову віру...

Згодом, у 2015-му, Кривче отримує від Степана Яловеги документальну історію рідного села на 411-х сторінках “Кривче. Село на пагорбах історії” — від давнини до сучасності, в основі якої архівні джерела. Книга викликала прискіпливий читацький інтерес, адже у ній величезний фактаж, спогади очевидців, маса імен людей, які, власне, і творили ту історію.

Мине ще кілька років, і славні імена односельців будуть увічнені в меморіальній плиті біля печери “Кришталева”, гроту “Глинка”... Ще дві, “найповніші”, освячені в День Незалежності України 24 серпня 2020 року — на символічній могилі, яка ніби заговорила того урочистого дня славою героїчної історії краю. Загалом 69 прізвищ, викарбуваних талановитим майстром Василем Куликом зі Скали-Подільської, добрим другом Степана Яловеги, на довгі роки залишаться в Кривчому знаками немирущої пам'яті про односельчан, чия молодість була осяяна героїкою боротьби за волю прийдешніх поколінь українців.

Окремим рядком на плиті увічнено подяку голові Тернопільської обласної ради Вікторові Овчаруку та очільниці відділу облдержадміністрації Оксані Григіль за фінансове забезпечення ідеї Степана Яловеги.

Україна-мати схиляє перед своїми синами багрянні кетяги каліни, синьо-жовте і червоно-чорне знамена, це про них — палке поетичне слово і задушевна пісня, це до їхніх душ в небесах лине молитовний привіт онуків і правнуків.

«Слово Просвіти» розміщується у Вікісховищі

Євген БУКЕТ

Під час карантину у Вікісховищі — загальному централізованому сховищі для зображень, звукозаписів, відеороликів та інших файлів, які надаються для розміщення в Інтернеті на умовах вільних ліцензій, було розміщено pdf-архів тижневика “Слово Просвіти”. Відтепер користувачі Інтернету з будь-якої країни можуть швидко і зручно знайти та завантажити повністю чи частинково окремі номери “Слова Просвіти” з 1995 до 2020 року, за винятком 2003 і 2015-2016 років.

Архів було створено волонтерами громадської організації “Товариство редакторів української Вікіпедії” шляхом упорядкування матеріалів, розміщених на офіційному сайті газети slovo.org.ua та наданих редакцією на підставі офіційного дозволу на розміщення файлів на Вікісховищі.

Співпраця редакторів української Вікіпедії і просвітян розпочалася ще 2011 року. Просвітянський тижневик “Слово Просвіти” став першим в Україні друкованим виданням, яке дозволило використовувати ма-

теріали, розміщені на своєму сайті на умовах вільної ліцензії Creative Commons Attribution/Share-Alike 3.0. Лист, що підтверджує це, був переданий виконавчому директору ГО “Вікімедіа Україна” Юрію Пероганичу на Першій українській Вікіконференції 17 вересня 2011 року. Але цей дозвіл не стосувався електронних версій самої газети у форматі pdf.

Відтоді минуло чимало часу і позитивний досвід інших видань — газет “Культура і життя”, “Кримська світлиця”, журналу Національної гвардії України “Слово честі” та інших показав ефективність вільного ліцензування друкованих ЗМІ.

У підсумку колекція налічуватиме понад 1000 файлів. Наразі вікіпедисти переходять до другого етапу — опрацювання паперових підшивок газети з метою доповнення відповідними сторінками неповних pdf-файлів та оцифрування відсутніх у архіві номерів. Переглянути електронні підшивки “Слова Просвіти” на Вікісховищі можна за адресою: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Slovo_Prosvity або скориставшись пошуком Google.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук, лауреат
Національної премії України
імені Тараса Шевченка.

Микола Жулинський: «Дослухаємося до пророчого Шевченкового слова»

З часу мого призначення на початку 2001 р. генеральним директором Культурного центру України в Москві Микола Жулинський, який на той час уже десять років очолював Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, став опорною духовною фігурою в розбудові та діяльності важливої для національної культури установи. Вчений і державний діяч розглядає Культурний центр, “як своєрідний “пілотний проект” який би відкрив вкрай необхідну для України перспективу створення українських культурно-інформаційних центрів у столицях Європи і світу”. Великий українець сказав своє державне слово, на мій погляд, дуже надовго:

“Якщо ми розпочали стверджувати себе самостійною державою культурно політикою за кордоном, то це слід робити, і робити професійно, на високому культурному рівні, передусім у Росії, досягаючи цивілізованого, а отже, рівноправного діалогу культур української і російської... Цей культурний діалог потрібен нам і для того, щоб руйнувати імперські, великодержавницькі стереотипи у свідомості ще багатьох росіян, розгортати перед російським суспільством історичну панораму буття українського народу як окремої самобутньої частини людства і України як суверенної, соборної держави. Тому так важливо, щоб активно жила і діяла Україна на Арбаті, 9 в Москві”.

Культурний центр України в Москві виконав історичне завдання, здобув статус національного і світового визнання, накопив унікальний досвід роботи. Не могло бути інакше! З нами працювали помітні постаті української культури і духовності Іван Драч, Мирослав Скорик, Людмила Жогель, Богдан Козак, Віктор Ковтун, Ніна Матвієнко, Микола Машенко, Павло Мовчан, Борис Олійник, Дмитро Павличко, Анатолій Паламаренко, Петро Перебийніс, Марія Стеф’юк, Любомир Голота, Лесь Танюк, Андрій Чебикін і багато-багато інших...

Микола Григорович увійшов до преславної четвірки живих талісманів і справжніх захисників Культурного центру, який працював у винятково складних умовах. Поряд із Богданом Ступкою, Павлом Поповичем і Юрієм Барабашем. Про високу душевну й незмінну повагу Богдана Сильвестровича до Миколи Григоровича ніхто краще мене не засвідчить. А, тим більше, про теплу й широку прихильність до нього Павла Романовича — великого українця з Узіна під Києвом, льотчика-космонавта, двічі Героя Радянського Союзу, який був у Московщині живим уособленням широкій й щедрий, совісної й талановитої, красивої й співучою української душі. Справді, обох еднало щось особливо суголосне, сказати б ментальне. Не можна було наслухатися, коли вони говорили справжньою, соковитою українською мовою, яку Павло Попович підняв буквально до космічної висоти, а Микола Жулинський яскраво розповів про космічних її Майстрів. Павло Попович якось особливо дорожив знайомством із Миколою Григоровичем, приходив на всі його виступи в Культурному цен-

трі. У мене збереглася записка Павла Романовича, який одного разу змушений був несподівано залишити літературний вечір: “Я повинен терміново їхати. Вибачся перед Миколою Григоровичем. Ой жаль, жаль...! Ваш Павло Попович 16.02.05 р.”

Ми творчо співпрацювали з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Скажімо, в Культурному центрі, раніше ніж в Україні, відбулася презентація перших двох томів 12-томного зібрання творів Кобзаря, редколегію якого очолював Микола Жулинський. Особливо вагомим прикладом плідної співтворчості стало видання 2004 р. у київському видавництві “Либідь” масштабної збірки поетичних творів Тараса Шевченка “Я так її, я так люблю...” українською та російською мовами “для шанувальників творчості Т. Г. Шевченка в українській діаспорі Російської Федерації”, розісланій Центром в українські організації. Запам’яталася блискуча передмова до цього видання академіка Миколи Жулинського, який, між іншим, увів у шевченкознавчий науковий обіг малозгадуваний висновок Миколи Бердяєва про те, що культура більшості російської нації залишилася “східною культурою християнізованого татарського царства”. Білінгва була перевидана в “Либіді” 2012 р. з примітками Сергія Гальченка. До речі, саме він згадує: “Незабутній яскравий спомин. Щоразу, коли відбувалися заходи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, переступивши поріг Українського дому, бачив я розкішний стенд із нашими виданнями, а поруч — іще один — із книгами, які випустив у світ Культурний центр. Десятки українознавчих книг з історичною правдою про зловісну роль Москви в українській долі у двох кроках від Арбату! Неповторне враження...” Сам академік — секретар Відділення літератури, мови і мистецтвознавства НАН України Микола Жулинський, завдяки якому й стала можливою справді вражаюча демонстрація наукових і духовних успіхів українських учених, якось зізнався в одному з інтерв’ю щодо своїх візитів до Культурного центру: “Щоразу, коли я туди приїжджаю, моя душа наповнюється гордістю за те, що Україна має такий Дім у самому центрі Москви. А коли переступаю його поріг, відразу дивлюся, чи добре почищені мої туфлі... Тут усе так вишукано, так естетично доцільно...”

Зі свого боку ми пишаємося тим, що пропитували в Росії видатні здобутки Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, досить назвати Повне зібрання творів Тараса Шевченка у дванадцяти томах і шеститомну “Шевченківську енциклопедію” — видання світового масштабу та значення.

Особливий інтерес виявив Микола Григорович до перебування в Москві Тараса Шевченка та Михайла Грушевського, який у вересні 1916 — березні 1917 рр. в іпостасі політичного засланих мешкав на Арбаті, 55. Жулинський був зацікавлений не в огляданні туристичних цікавинок російської столиці, а у науковому визначенні московських марш-

рутів Кобзаря, він хотів особисто пройти Шевченковими стежками. Тож пустилися ми з ним не менше, ніж вивчати Шевченківську Москву: “Згадую, як ми вдвох, — писав Микола Григорович, символічно ступаючи в сліди Тараса Шевченка і Михайла Щепкіна... повторили їхню пішу ходу...”

Вчений сам описав свої враження від наших походів, зауважу лише, що Микола Григорович особливо помітно хвилювався, коли привів його у Старопименовський провулок і показав те місце, де стояв уже давно знесений будинок Михайла Щепкіна, в якого два тижні проживав Тарас Шевченко. Зізнався: “Одна річ прочитати, інша — побачити...”

Мало кому із академічних учених притаманне таке художнє, образне, чуттєво-наочне уявлення. Недарма передмову до моєї книги про Михайла Грушевського вчений і письменник почав такими словами: “...І я його уявив на Старому Арбаті. “Побачив” Михайла Грушевського перед Культурним центром України в Москві...” В іншому місці Микола Григорович зазначає, що він зазірав уявою у вікна квартири, в якій жив і працював Михайло Сергійович. Згадуючи про перше відвідання меморіального музею “Дім М. В. Гоголя” на Нікітському бульварі, 7а (в цьому будинку Микола Васильович жив із кінця 1848 р. і помер), Микола Жулинський писав: “Я шукав очима піч, облицьовану фаянсом, в якій вночі з 11 на 12 лютого 1852 року Микола Гоголь спалив рукопис другого тому “Мертвих душ”...” Цей образ пекельної всепоглинаючої печі незримо присутній у хвилююче-гарячих гоголезнавчих публікаціях автора. Тільки у Жулинського написано так образно-лапідарно про Гоголеву метаморфозу: “Хохляцька” душа Гоголя зортається і наїжається, вже про гармонію двох душ — української і російської — годі й говорити...” Чи, наприклад, автор неповторно позначає пам’ятник письменнику біля вже згаданого будинку на Нікітському бульварі, 7а: “А там, у дворі, причаївся трагічний Гоголь, загорнутий у шинелю, яка набула вже символічного значення, і якою він, очужений і загублений, відгородився від світу чичикових і хлестакових...” Так само Жулинський дивовижно поетично підсумував драматичні віртуальні стосунки Миколи Васильовича з Тарасом Григоровичем: “Шевченко і Гоголь — дві половинки великого українського серця — так ніколи й не стулилися. Не зустрілися, не погмоніли. Не пожартували і не заспівали українських пісень...”

Що стосується Тараса Шевченка, то мій попутник паленів від яскравих уявлень і бачень, які виникали перед його зором там, де ступала по московській землі Тарасова нога. Справді, одна річ знати, зовсім інша — доторкнутися, хоча б у віртуальному просторі, і уявити... Хіба ж не знав академік про штурм православної Москви козаками Петра Сагайдачного на Покрову 1618 р., або про те, що вікопомний вірш “Чигрине, Чигрине...” написано Шевченком у Москві 19 лютого 1844 р.? Але

М. Жулинський на презентації книги “Я так її, я так люблю...”. 2004 р.

ж ось чутливий Микола Григорович відійшов усього на сотню кроків від будинку Культурного центру України і буквально зазверм недалеко від того місця, де стояли захисні Арбатські ворота Москви, — уявив, як грізне, багатотисячне військо гетьмана Сагайдачного, що на прохання польського короля з боями прорвалось майже до Кремля, звично перехрестилося під церковний дзвін арбатських храмів на Покрову Пресвятої Богородиці — велике козацьке свято... Про що думав Микола Жулинський через чотири століття після багатозначної події? Взяли б українські козаки Москву, невідомо, як пішла б далі історія? Втім, вона не терпить умовного способу... Та ж як вияскравлюються й бубнявляють історичними уроками Шевченкові рядки з єдиного вірша, створеного в Москві:

*За що скородили списами
Московські ребра?... Засівали,
Грудю поливали...
І шаблями скородили.
Що ж на ниві уродилось??!
Уродила рута... рута...
Волі нашої отрута.*

Ніколи не забуду провітле обличчя Миколи Григоровича, коли у фондах Музею образотворчих мистецтв імені О. С. Пушкіна йому показали оригінали Шевченкових творів, зокрема, малюнок “Дві дівчини” (папір, сепія), з якого Тарас Григорович зробив офорт (1858). А хто ж міг відмовити Миколі Жулинському — вченому зі світовим іменем...

Коротко розповів про останній його візит до Культурного центру України в Москві. То був дуже важливий для нас день — 31 жовтня 2013 р., коли в приміщенні Центру було відкрито погруддя Тараса Шевченка — це те, що ми могли зробити своїми силами, без погодження з московською владою. Скульптор Олександр Кап-

шук втілив образ молодого Кобзаря — білосніжна скульптура надзвичайно прикрасила Культурний центр, за словами Миколи Григоровича, “чудово вписалася в інтер’єр виставкової зали, наче там була завжди...”

Відразу після цього розпочала роботу Міжнародна наукова конференція, присвячена 200-річчю з дня народження Тараса Шевченка, на якій директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, академік НАН України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Микола Жулинський виступив із блискучою доповіддю “...На славу ймення України”. Він сидів у президії разом із великим українцем, видатним гоголезнавцем і шевченкознавцем, доктором філологічних наук, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка Юрієм Барабашем, і я подумав, що ці двоє могли б прикрасити будь-яку подібну конференцію світового рівня. За словами Юрія Яковича, їх “об’єднує багато років людської чоловічої дружби”. У свою чергу Микола Григорович говорив: “Я давно у великому захопленні від Юрія Яковича. Вважаю його найкращим дослідником текстів Тараса Шевченка... Барабаш органічно поєднав аналіз тексту зі способом і характером мислення самого Шевченка. В цьому він справді унікальний”. І додавав про ще одного члена президії:

— Особливої офіційної урочистості та піднесеності відкриття погруддя Кобзаря та роботи наукової конференції надала участь Надзвичайного і Повноважного посла України в Російській Федерації Володимира Єльченка. Це також свідчить про те, що Україна в його особі розуміє важливість заходів.

Про той хвилюючий момент коли наприкінці конференції пролунав у запису Шевченків “Заповіт” у неперевершеному ви-

конанні Богдана Ступки, вчений зізнався: “В мене просто перехопило дихання”...

Одну з статей, присвячених поїздкам у Культурний центр України в Москві, Микола Жулинський назвав оригінально: “На Арбаті і Шевченко, і Гоголь, і Грушевський, і Винниченко...” Настав час додати ще одне конгеніальне прізвище — і Жулинський... Він обов’язково мав пройти арбатськими стежками національних геніїв і віртуально перетнутися з їхньою духовною присутністю саме в Москві...

Вчений переконаний у тому, що в історично зламні періоди для українського народу визначна роль у формуванні національної самосвідомості належить поезії Шевченка, яка акумулювала живий історичний досвід нації, не втрачає сили народно-го самовираження та веде народ за собою безсмертним пророчим словом Кобзаря:

“Дослухаємося до пророчого Шевченкового слова і замислімося над тим, чому в “Заповіті” 31-річний Тарас Шевченко волів не знати Бога, доки його Україна не визволиться з кайданів невільництва, а його душа приречена бути зі своїм народом у горі й стражданнях, у переживаннях і боротьбі доти, доки Бог не змилостивиться над Україною...”

Можливо, його душа витає над Україною, і тільки від нас, від нашої відповідальності перед Україною, ... від нашої любові до рідної мови, національної культури, від гордості за свій народ і віри в Бога, від нашої з вами віри в щасливий день незалежної України і нашої солідарної праці в ім’я державної її розбудови залежить, чи полинула душа поета молитися до самого Бога. Молитися там, у небесах, за вільну вже Україну”⁴.

Дослухаємося до слів українського мислителя Миколи Жулинського, замислімося над ними!

Наукова Шевченкіана Миколи Жулинського неповторна, вона — на дивовижній межі з художнім осмисленням історичного матеріалу. Це неймовірно — безперечна точність фактів й емоційно-болісне їх сприйняття, бездоганна наукова термінологія і несподівані доречні вкраплення художніх спалахів, скрупульозний аналіз текстів і глибинно-сторожке занурення в їхню Богоданість, розкриття невідпорності Шевченкової правди і прояснення хвилюючої беззахисності чистого поетового серця... Звісно, все це, коли і наскільки дозволяють жорсткі канони академічних праць... Якби Микола Григорович написав художній твір — оповідання, повість, роман — із Шевченкового життя, скажімо про те ж перебування поета в Москві, то перед нами щасливо постали б і незвіданий Шевченко, і незнаний Жулинський...

1 Жулинський М. Духовний будівничий України. — Київ: Мистецтво, 2016. С. 205.

2 Див. наприклад: Жулинський М. Українська література: творці і твори. — К.: Либідь, 2011. — 1152 с.

3 Жулинський М. Україна у Москві на Арбаті // Слово про Культурний центр. — М.: ОЛМА ПРЕСС, 2005. С. 159–174; Його ж. Україна у Москві на Арбаті // Культурний центр України в Москві. — М., 2008. С. 165–180.

4 Жулинський М. Українська література: творці і твори. С. 114–115.

Лауреати Народної Шевченківської премії

Три роки тому з ініціативи української інтелігенції та творчих спілок України було засновано Народну премію імені Т. Г. Шевченка. Першими її лауреатами стали відомі письменники Катерина Мотрич, Микола Тимошик, народний артист України Фемій Мустафаєв, художниця Марина Соченко.

Цього року журі премії назвали нових дипломантів — поета Василя Рябого (Коломия), композитора Олександра Яковчука, кінорежисера Дмитра Ломачука.

24 серпня 2020 р. біля пам’ятника Тарасу Шевченку в Києві дипломи й медалі лауреатів було вручено киянам Олександру Яковчуку та Дмитру Ломачуку.

Від редакції. В найближчих числах запропонуємо читачам спілкування з лауреатами Народної премії.

Власн. інф.

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст
фото **Богдана МАРУСИКА**

*Лунай, брини, святес слово,
На цьому місці, на святому!
Над Україною злітай,
Дітей Тарасових шукай!*

Це перші рядки пісні на слова президента Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду Тараса Шевченка Людмили Красицької, правнучки поета по сестрі Катерині. Це пісенне звертання народилося в Каневі, на Чернечій Горі і виконувалося десятки разів св.п. кобзарем Василем Литвином. З 1994 року, коли був заснований фонд, його лауреатами стали понад 80 діячів подвижників української культури як у самій Україні, так і за її межами. Премія присуджується щорічно за багаторічний подвижницький або вагомий внесок у відродження та розбудову Української держави трьома номінантами — двома з України, одному з-за кордону. Серед відзначених — останній президент України в екзилі св. п. Микола Плав’юк, академік Аркадій Жуковський, письменник Василь Барка, а також голова Київського “Меморіалу” Роман Круцик, письменники Валерій Шевчук і Дмитро Чередниченко, із молодших — учасник АТО поет Борис Гуменюк, із державних діячів — улюблена багатьма українцями президентка Литви Даля Грібаускайте і багато інших гідних високої поваги осіб.

Традиційно Премія “В своїй хаті своя правда і сила, і воля”, оголошується до 22 травня, дня перепоховання Тараса Шевченка на Чернечій Горі у Каневі. Саме ж нагородження традиційно відбувалося напередодні Святої Трійці саме там, де свій спочинок здобув прах Великого Кобзаря. Однак цьогорічний вірус вніс корективи, і у ці нагородження лауреатів відбулося біля пам’ятника Тарасові Шевченку в Києві.

У День Незалежності, коли центральні вулиці і площі Києва переповнили лави учасників АТО, ветерани, волонтери, та просто тисячі українців у вишиванках, з державними прапорами, у бойових нагородах і одностроях, тут, у затишному сквері, біля пам’ятника національно-

Лауреатів Народної премії ім. Т. Г. Шевченка вітають члени журі Павло Мовчан, Микола Голомша та Георгій Філіпчук.

Подвижники

му Пророкові, було урочисто і спокійно. Невеликі групи людей підходили, щоб уклонитися та віддати шану українському національному генієві, заспівати пісень на його слова. Тут же зібралися і члени правління Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду Тараса Шевченка, щоб відзначити цьогорічних лауреатів. Як було повідомлено ще у травні, ними стали відомий співак, поет, лауреат багатьох міжнародних і всеукраїнських відзнак, заслужений артист України Віктор Женченко, почесна голова Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги, заступниця голови Української Всесвітньої Координаційної Ради, народна депутатка України ІУ скликання Ольга Кобець і відомий у світі представник української ді-

аспори, правозахисник, голова “Християнського товариства українців в Італії” Олесь Городецький.

На жаль, коронавірус і тут вніс корективи: Олесь Городецький, відомий насамперед як організатор акцій на захист українського нацгвардійця Віталія Марківа, якого італійський суд засудив до багаторічного ув’язнення, не зміг потрапити на цю церемонію. За його дорученням його представляв громадський діяч, народний депутат України кількох попередніх скликань, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Михайло Ратушний.

Почесні дипломи нагородження вручила Президент Фонду Шевченка письменниця, праправнучка поета Людмила Красицька. Вона наголосила на тому, що в активі

Фонду чимало зробленого. Зокрема, з 2005 року видається Шевченківський краєзнавчий альманах, добірка якого, до речі, була також вручена лауреатам цьогорічної премії. Зазнали громадського схвалення такі відомі проекти Фонду, як патрунування Стрітвиської школи кобзарського мистецтва, проведення низки міжнародних науково-публіцистичних конференцій, квест-марафон “Чи знаємо ми Тараса Шевченка?”, який проводиться спільно з Міністерством освіти і науки України і чимало інших.

Кожному із нагороджених також було надано право виступити біля підніжжя пам’ятника.

— Кобзар присвятив своє життя майбутнім поколінням українців, по суті нам, його нащадкам. Отож мусимо бути гідними прийняти його високе довір’я, — сказав, приймаючи нагороду, поет Віктор Женченко.

Відома громадська діячка Ольга Кобець зворушила присутніх споминами про історичні події, які відбувалися тут, біля пам’ятника Тарасові Шевченку в перші роки його постання і в подальший радянський період, а також і в уже легендарні часи здобуття Україною незалежності.

Михайло Ратушний відзначив, що Олесь Городецький завоював собі визнання в українській діаспорі та на Батьківщині надзвичайною активністю і вмінням згуртувати людей, запалити їх на значні громадські акції. Зокрема, окрім справи Марківа, його громада відома акціями “Запали свічку”, присвяченим вшануванню жертв Голодомору, проведенням українських свят, ознайомленням італійців з українськими християнськими традиціями тощо.

На церемонії були присутні члени правління Фонду, зокрема відома громадська діячка Валентина Козирська, дипломат Юлій Татарчук, письменник Олександр Шугай, кобзар Віталій Мороз та інші. До речі, завдяки майстерності Віталія Мороза акцію супроводжували талановито виконані історичні пісні — і знаменита “Червона калина”, і Шевченків “Заповіт”, і, завершуючи дійство, славень “Ще не вмерла України ні слава, ні воля”.

«Для Вас, слухащих, ці мої рядки...»

Валентина ДАВИДЕНКО

К оли швидко простуєш стежкою високо в горах, подих перехоплює іноді гострим боєм, бракує кисню. Так само відгукується серце на несподівану й неприпустиму втрату людини, без якої стало важче дихати... 23 серпня Анатолію Перепаді виповнилося б 85 років. Але 16 червня 2008 року я написала текст, частково цитований нижче, для тижневика “Слово Просвіти”, через тиждень після несподіваної і трагічної втрати нашого неймовірно талановитого колеги і друга, одного з найкращих перекладачів з романських мов. Чи згадають нинішню ювілейну дату в суспільстві окрім ширих шанувальників його таланту, не знаю. Але, передаючи мені другий том “Проб” Монтеня 3 лютого 2007 року, Анатоль Перепада додав у дарчому напису: “ІІ книгу теж занесу”. І я ніби як маю цю перевагу тепер чекати... І ще на презентації того ж року перекладеним ним “Канцоньєре” Петрарки він несподівано сказав, що хотів би, щоб сонети італійського поета переклала також Валентина Давиденко. Усього за кілька років потому я відкрила для себе світ італійської поезії різних століть, який тримає мене в полоні й донині. Але 16 червня 2008 я писала свої недавні враження:

“...Він виринає з жебоніння літературних вечірок і вернісажів якимось нетутешнім світлим образом незіставного з нашим часом романтика, у шалику, пов’язаному також на французький кшталт — і в тім читався прустівський підхід, і як віньетка струменіла уявна приставка “маркіз де...” Йому це пасувало. Хоч сам — весь осердя української щирості і доброти, що своїм талантом відкрив нам сяючий океан рідної мови, котрою лиш і можна достойно передати блиск світових літературних шедеврів. Уславлені твори зарубіжного письменства і філософської думки відкриті українському читачу з легкого пера геніального перекладача нашого часу, письменника, поета, незабутнього Анатолія Перепаді. Лауреат численних перекладацьких премій, зокрема, двічі премії “Сковорода”, яку Амбасада Франції присуджує за кращий переклад у рамках однойменної програми, Кавалер французького Ордену мистецтва й літератури Золотих Пальм, Французько-української премії ім. М. Зерова.

Марсель Пруст, Мішель Монтень, Рабле, Камю, Клодель, Моравія, Сент-Екзюпері, Моріак — світ їхніх літературних творів став його світом. І мене інколи не полишало враження, що цей чоловік із сяючим дитинним поглядом фізично перебував у тих віддалених часових просторах, легко мандруючи із Авінйона “в рік — тисяча і триста двадцять сьомий/ дня шостого у квітні вранці рано” услід за Петраркою і так само мимохіть матеріалізовував природне світло якоїсь ранкової бесіди з Монтенем через безпосередню манеру його письма: “...з огляду на природну несталість звичаїв та суджень, мені часто видавалося, ніби й добрі письменники помиляються, вперто намагаючись подати нас цільними і незмінними людьми. Вони обирають якусь загальну рису і в її світлі систематизують і тлумачать усі вчинки цієї особи, а те, що на цей копил не налазить, відкидають як обструкції”.

Його вислови у цій статті я наводжу дослівно саме за нашими живими бесідами в ефірі київського радіо. Про Монтеня перекладач сказав так: “Він першим заговорив про самого себе, це по суті його автопортрет, усі три книги присвячено одній особі, а саме авторів цих “Проб” — Монтеню. Я дуже люблю ліричні відступи, ще з шкільних часів. А тут я помітив у Монтеня ці ліричні відступи і так почав міркува-

Я написала цей пост для фейсбука: короткі нотатки на спогаді — сльозі, яка не стала легшою і через десяток літ. Писала у сподіванні, що вагомі статті інших авторів про велета українського перекладу, письменника, що наближав нам європейський культурний простір ще з кінця минулого століття, з’являться також в українській пресі, бо нинішнього року його ювілейна дата. І дякую, що цю місію взяв на себе тижневик “Слово Просвіти”, запропонувавши мені опублікувати розлогі міркування про Анатолія Перепадію.

ти: а може, він першим в літературі подав такий приклад”.

І процитував улюблений фрагмент: “Скільки краси цих юрливих відбігів в цьому розмаїтті. Стиль мій і дотеп вештаються в ногу. Треба допустити собі трохи шаленства, хто не хоче впасти в стільки і більше глупоти, так свідчать і приписи майстрів і ще більше їхні приклади. Тисячі поетів плентаються й шкутильгають прозаїчною стопою, а найліпша проза старожитніх видань осяває всюди якоюсь міццю і сміливістю. Стара теологія — вся поезія. І перша філософія. Це первісна мова богів”.

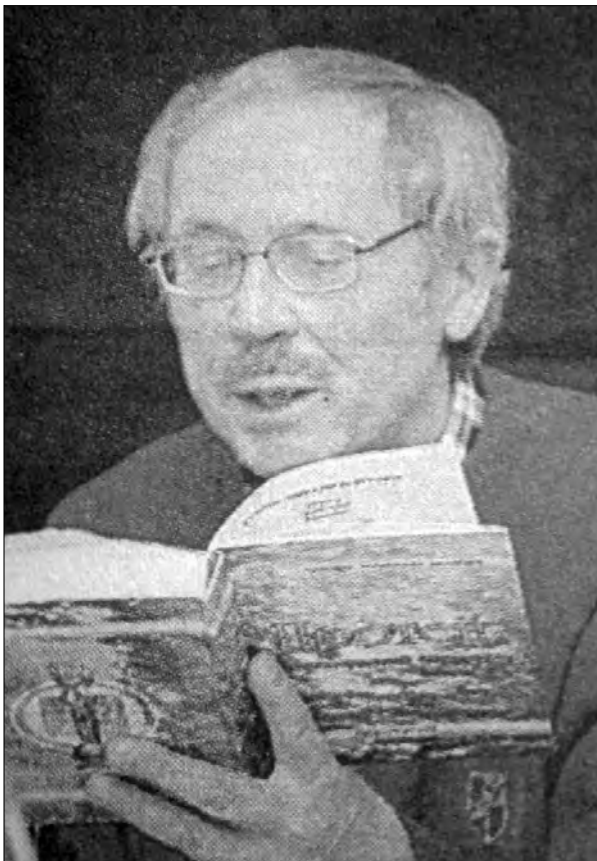
Я ж аплодувала перекладу, словам, які духмяно несли, кожне — свій аромат, викликали усмішку, ностальгію, ніжну печаль. Анатоль Перепада мав ту ж ясну усмішку в житті за будь-яких обставин, як нині усміхається нам із портрета. Десять років тому, на вшануванні його пам’яті в Національній спілці письменників України, під час двогодинних спогадів виникла ідея створення книги про українського перекладача найвищого світового рівня. Можливо, до цієї думки іще повернувшись, як і напишуть наукові дисертації про його унікальний перекладацький стиль. Я ж поки пропоную читачам нотатки та фрагменти з кількох інтерв’ю, які провела в живому ефірі київського радіо з незабутнім Анатолем Перепадею.

Якось я зауважила йому, що наш мовний простір, нині силоміць наповнений неякісними журналістськими і почасти літературними текстами, видається мені якимось болотистим, драглистим, а мова його власних перекладів поповнює ті озонні втрати. Читаючи Марселя Пруста “У пошуках втраченого часу”, я занурилася в іншу лексику, відчула, що вона гоїть мене, сприймаючи цю мову як еліксир. Анатоль Перепада відгукнувся на це так:

— Не будемо розглядати все так песимістично. Бо коли я починав переклад Марселя Пруста, уклав угоду із видавництвом “Фоліо”, і коли був готовим перший том, вони передумали, “відчипного” мені давали, але я робив своє діло, і знайшовся видавець. Коли ж я робив другий, і навіть третій том, все ще була така зневіра, бо ми знали, як буває. Скажімо, видавали Бальзака, десь на третьому томі це урвали — і кінець. І передплатники залишилися ні з чим. Але потім переконалися, що я таки вмю працювати, і переконав усіх і навіть своїх колег, коли з’явився останній сьомий том Пруста “У пошуках віднайденного часу” — так уже він називався. Так що воно не так зле виглядає. Українська мова ніжно звучить, але вона має дуже багато інших регістрів. Нею команди можна гарно віддавати. Ось хоча б “кроком руш”.

— Повернімося до того, коли саме ми можемо не тільки вирівнювати досконалість мовну, а й інтелект, дух — про переклад “Проб” Монтеня. Ви сказали, що там навіть ніби українська мова “на виріст”.

— Ну, так, ніби на виріст, але ось, наприклад, Вадим Скуратівський, який писав післямову (він, до речі, писав і до мого пе-

рекладу “Гаргантюа і Пантагрюеля”), настільки захопився цим перекладом і сказав, що за мною числиться такий подвиг, що ніби то я відтворив середньоукраїнську мову. І я собі подумав, а чому б мені не “кандидувати” себе на якусь вчену ступінь філологічну, якщо я винахідник середньоукраїнської мови? (усміхається).

— У Монтеня набираєшся не тільки мудрості, адже він акумулює у “Пробах” вислови багатьох філософів, та ще й проявляє себе так зворушливо, що спадає на думку: “Та це ж він і про мене пише...” Як ось: “А що всі інші балачки наганяють на мене сон, і я слухаю їх через верх. І часто трапляється серед таких марних і оклепаних розмов, розмов для годиться, говорити і відповідати ні в тин, ні в ворота. Такі дурниці були б дурні і смішні навіть в устах дитини”. Тобто людина не соромиться зізнатися в тому, що там, де закінчується пошук розуму і доцільності цієї розмови, ти слухаєш знічев’я, аби підтримати її.

— Так, він вперше заговорив про самого себе. Це власне автопортрет він намалював. Усі ці три книги по суті присвячені одній особі, а саме авторів цих “Проб” Монтеню. Я дуже багато відгуків маю на це видання. І, зокрема, мене дуже тішить, що колись мій друг і перекладач Євген Попович зізнався мені, що читав Монтеня і дуже тішився. Для мене важливим був не роман, не поезія, а саме есеїстика. Ось цей жанр, який започаткував саме Монтень. І дуже багато в мене читачів, які це з задоволенням читають. Ось третій том, на мою думку, найсильніший з усіх книг.

Мій учитель — Микола Лукаш. На першій же моїй роботі, яку я виконав у видавництві “Веселка”, а це було тільки редагування з французького перекладу, у мене виник конфлікт з моїм керівництвом. На обговоренні цієї роботи раптом з’явився Микола Лукаш. І до нього, як до арбітра, були всі звернення, та він позитивно оцінив мою роботу, а те, що виправляв мій шеф, сказав, що так не годиться. Потім він був моїм редактором перекладу одного італійського твору — “Білий прапор над Кефалонією” Марчелло Вентурі. Микола Лу-

каш на багатьох сторінках поставив знаки оклику, зробив чудові правки, це найбільше мене підбадьорило, бо до того я не вірив у власні сили. А після його редакції роману побачив, що слід братися серйозно за роботу. Мені прикро, що українська розмовна в багатьох звучить як суржик, мова ж письма нині бурхливо розвивається. Раніше були цензори мовні. Я, коли працював у видавництві, то присилали списки заборонених слів. Туди потрапляли слова, які не мали еквіваленту в російській мові. Це робилося, щоб наша мова і переклади не перевершували розмаїттям лексики.

— Позаяк говорили і про Марселя Пруста, то поряд із вишуканим тонким перекладом, Ви у цих текстах не втратили авторське, психологічно вивірене відчуття зв’язку: автор — читач.

— Я не публіцист, і якщо можу допомагати людям, то тільки духовним хлібом. До того ж я людина з передчуттями, і в мене було передчуття ще раніше, ще в хрущовські часи, що я житиму в незалежній Україні. А тепер є передчуття, що Україна буде така ж багата, як Франція, і що в українській літературі будуть такі ж письменники, як у французькій.

— Мені цікаві ще деякі Ваші новації. Ви завершуєте переклад Петрарки. “Очі і коси додони ще недостойно оспівані” — гласить квінтесенція одного із сонетів.

— Це не квінтесенція, це від перекладача. Щоб полегшити сприймання віршів. Такий підхід я побачив у французів. Там барон сімнадцятого століття перекладав Петрарку на французьку і від себе теж так понаписував, побачив, що воно сприймається. Знаменитий італійський петраркіст професор Марко Сантагата, який написав передмову до мого перекладу, зазначає, що в історії поезії книга канцоньєре Петрарки була як Коперніковська революція. До Петрарки існувала куртуазна поезія, розглядалася як явище соціальне: поет виступав у супроводі музики, вів діалог, відбувався обмін. А в Петрарки ми бачимо суб’єктивний дискурс, суб’єктивний текст. Отже поезія Петрарки пориває із соціальним виміром. Вона самотня, ізольована, замикається у взаєминах між “я” і об’єктом свого бажання. Соціальний вимір замінено виміром внутрішнім.

— Тобто, він дуже сучасний нам...

— Справді, зараз у нас дуже сильна мода література із суб’єктивним дискурсом. Я виростав в українському місті, хоч і шахтарському, це Олександрія, навіть недавно був там: діти спілкуються українською, в залізничній касі звертаються українською. А мова, якою я працюю, мова письма, зараз, повірте мені, бурхливо розвивається. Тому що раніше були такі мовні цензори. Я працював у видавництві, так присилали такі списочки, до яких потрапляли слова, що не мали еквіваленту в російській мові. Зараз уже цензури немає, а тим паче я сам звернув увагу на реакцію до моєї мови. Ще як виходив Пруст, то журналісти сприймали насторожено, навіть негативно таку стилістику, а потім, читаючи книгу за книгою, мабуть, звикли. І ще я помітив, що мандрують деякі мої слова в уже нові романи. Особливо жінки-письменниці, така брала література, і я в них знаходжу знайому лексику. Ясно, що читали мого Пруста.

— І про ваші подальші плани, мандрівки світовою літературою.

— Це Блез Паскаль, народився в 1623 році, у 1662 помер, великий французький філософ, математик, фізик і письменник. Творець “Провінціалів” і знаменитого незавершеного твору, якому після смерті автора дали назву “Мислі”. Ущипливий і точний стиль Паскаля значно вплинув на розвиток французької прози, а наукове й філо-

софське призначення його праці й досі актуальне. “Мислі” повинні були стати частиною великого трактату “Про істинність християнської релігії”. Це він записував на окремих клаптях, готуючи під майбутній трактат. У нього такий почерк, що я не знаю, як текстологи могли прочитати. Але довелося ще ж компонувати за окремими темами, щоб воно було схожим на книгу. І, уявіть, і це вдалося. А ще уявіть: український переклад – це повне видання Блезя Паскаля. Досі його не мають навіть росіяни.

...“Це триватиме завжди...” — звучало в італійській пісні, що завершувала наш радіоефір із Анатолем Перепадею, присвячений виходу довгожданих “Канцоньєре” Петрарки. І так нам і здавалося: ця благодатна творча праця триватиме завжди. Він почав перекладати сонети — і раптом на Помаранчевому майдані письменника знайшов телефонним дзвінком тодішній директор Італійського Інституту культури в Україні, професор, академік Ніккола Франко Баллоні. На його ідею здійснити переклад шедевра світової лірики Анатоль Перепада відгукнувся радісно: “Так я уже перекладаю!” Кожен сонет він доповнив авторською ремаркою. І я читаю, скажімо, Л Канцону “Усі, хто працює і страждає, перепочивають; поет — ніколи”, а то ще: “Поет заздрить бризу і хвилям того краю, де живе його донна”.

*Йї досить усміхнутися, цій панні,
Явивши неподобу нам красу,
Як киди сицилієць працю всю
І горна більш роздмухувать не стане.*

*Грімий у сагайдак збере старанно
Тарахкотючу громовиць ясу.
І зійде Феб, діждавшись часу,
І з ним Юнона, знов благоуханна.*

*Жене Зефір лиш брижу невелику, —
Матросам менш стоять коло стерна.
Поля встелило різноцвіт'я й квіти.
Поблідли злі зірки від Ї лику
Й тікають з неба. Це таки Вона,
Та, за якою тільки сльози лити.*

Анатоль Перепада і сам відчував ностальгію по краях, де жили герої творів, що завдяки йому заговорили українською. Він був людиною планетарного масштабу. Розповідав із захопленням про те, що Рим об'їздив на велосипеді, таку ж подорож здійснив до Франції. А сам уже замислював подальші мандрівки світовою літературою і філософською думкою.

Про себе письменник говорив, що залишається оптимістом і вірить, що дійсність і література наша будуть як у розвинених європейських країнах.

Він ще й тому рухався улюбленим Києвом на велосипеді, ніби подовжуючи мапу цивілізованої європейської традиції на рідні місчини. Та водій, який збив 7 червня 2008 року велосипедиста, зник, не надавши потерпілому допомоги. За два дні серце великого письменника зупинилося. І тому трагічна загибель і понині залишається для всіх друзів знаком оклику болю і нерозуміння: чи розслідувані до кінця обставини, за яких його збило авто?

І ми живемо лише відчуттям, що Анатоль Перепада ошасливив би всіх не тільки новими геніальними перекладами, а й просто своєю шляхетною присутністю у нашій розколотій грубій дійсності. Не полишає й інше відчуття: що його, ані за життя, ані опісля, не пошановано належно.

У мене кілька подарованих книг від Анатolia Перепада: Монтень, Пруст, Петрарка. Другий том “У пошуках втраченого часу” він підписав так: “Валентині Давиденко, згадуючи ще про один твій хист — хист до читання. Веселого Різдва! Від колеги Анатolia. 25 грудня 2007 року”.

...“Per sempre” в італійській пісні про розлуку означає “назавжди”. Але в контексті це слово несе надію, бо рефреном повторюється “se ritorni tu poi” — якщо ти потім повернешся...

Музика Твого Слова повертає нам Тебе, незабутній Колего. Назавжди...

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України

Біографія Петра Бойка — людини Божого покликання і обдарування унікальна. Народжений 23 червня 1930 року в селі Лопатинка, Оратівського району, Вінницької області, син полеглого фронтовика, підлітком у нелегкі післявоєнні роки завдяки наполегливості добився до освіти: учився на петрографа у Львівському, а потім Київському технікумі, згодом продовжив навчання на геологічному факультеті Шевченкового університету. Та за велінням долі його тягнуло до артистичної діяльності, бо володів природним даром — оксамитовим баритоном, що зачаровував слухачів. Самовизначився, коли переміг у конкурсі на диктора Українського радіо серед понад сотні претендентів!

В ефірі юнак почав працювати з 1 серпня 1953 року. Вчився майстерності у видатних акторів: Юрія Шумського, Ростислава Івицького, Поліни Нятко, славнозвісного оповідача Іраклія Андроннікова, а “хрещеним батьком” уважав провідного українського диктора Андрія Євєнка. Його власна дикція, тобто, вимова, манера вимовляти слова і звуки, завдяки самоосвіті і навчанню у майстрів, були оригінальні і неповторні. Пізніше у своїх лекціях для педагогів він скаже: “Мистецтву слова, як і всякому мистецтву, навчити не можна, але

навчитися можна”. І справді, Петро Тодосьович багато вчився. Зокрема, на філологічному факультеті Київського університету, пізнаючи деталі й глибини риторики, ораторського мистецтва. І мав визначні успіхи, бо незабаром був запрошений викладати предмети з виразного читання та культури мови у столичному педінституті. А Товариство “Знання” запропонувало молодому радіомовцю читати лекції про ораторське мистецтво по всій Україні. Брав активну участь у створенні фонохрестоматії з української літератури: в архівах знаходив справжні шедеври — і в школах зазвучали голоси корифеїв української культури.

1963 року, коли Петро Бойко виступив на Всеукраїнській конференції з культури мови і заявив з високої трибуни у присутності партійних бонз, що “...у державі нема хазяїна у мовному господарстві, норм культури мови не дотримуються засоби масової інформації, у пресі, у публічних виступах”, його, звичайно, відлучили від дикторського мікрофона. Перевели літредактором до музичної редакції, де його вплив на тексти, як ми розуміємо, був мінімальний.

Однак без його голосу, без його таланту Українське радіо уже не могло звучати, тому Петро Бойко знову почав начитувати художні тексти, як диктор. Слово в його вустах звучало надзвичайно переконливо, особливо Шевченкове:

Голос його душі

23 серпня 1991 року група народних депутатів внесла синьо-жовтий прапор у Сесійну залу Верховної Ради. Освячення Національного прапора було проведено священником УАПЦ Петром Бойком. Цей епізод нашої історії відтворено на відомій картині, розміщеній у фойє Верховної Ради, а прапор, як реліквія, зберігається під склом тут же, в музеї. Наступного дня Україна проголосила свою Незалежність.

На жаль, на картині самого священика ми не побачимо. То хто ж він був, протоієрей, диктор Українського радіо Петро Бойко, якого згадуємо світлою пам'яттю?

*Пошли мені святее слово,
Святої правди голос новий!
І слово розумом святим
І оживи, і просвіти!*

Неповторний у Петра Бойка не тільки Великий Кобзар, неповторний і його сучасник Василь Симоненко, і поети та прозаїки-шістдесятники. Високохудожнє слово кликало на дальшу працю — плекання душі людської. Отож саме на з'їзді Руху, у сійбі синьо-жовтих знамен, коли мова зайшла про створення Української помісної православної церкви, прийшло до нього миттєве рішення: “Стану священником!” Зав'язав контакти зі львівськими священиками у храмі Петра і Павла, які першими вийшли з-під підпорядкування Московського патріархату, почав вивчати порядок ведення богослужіння і треб. 23 чер-

вня, та отця Петра Бойка не пустили — стояв під церквою під час молебня. Отож у жовтні того ж року Петро Тодосьович виїхав до Канади. Там він навчався у Колегії Святого Андрея при Манітобському університеті, служив у різних українських парафіях у східних провінціях, а також лікувався від тяжкої хвороби.

2003 року Петро Бойко повернувся до України і став служити у храмі Різдва Христового на Подолі, у храмі Івана Богослова в селі Шевченка і далі співпрацював з Українським радіо. В його виконанні прозвучали повісті Тараса Шевченка в перекладі українською мовою, роман “Берестечко” Ліни Костенко, дослідження “Країна Моксель” Володимира Білінського, “Ментальність орди” Євгена Гуцала, монографія Івана Дзюби “Тарас Шевченко”. За масштабністю і обсягом літературного матеріалу такий запис здійснено вперше в історії. Незабаром з'явилися на дисках романи Юрія Горліса-Горського “Холодний Яр” та Василя Шкляра “Чорний Ворон”, до речі, в Інтернеті можна послухати ці та інші твори у виконанні заслуженого артиста України Петра Бойка.

Я мав за честь озвучувати у 20-ох радіопередачах протягом трьох років авторську програму письменника Яреми Гояна “Шевченкіана Василя Касіяна”. Читали її автор та артисти Зінаїда Журавльова та Петро Бойко. Одного разу під час записів протоієрей Петро Бойко переконував автора: “Вам треба було стати священником і ви б значно збагатили українське богослов'я. Ось як у таких рядках: “Молитва і слово прийшли разом, як Бог, і Небо, і Мама, і Тато, і Мова, і Україна”. Якби моя воля я навчав би дітей за вашими творами”.

Колеги з радіоканалу духовного відродження “Культура” цьогорічного червня гідно відзначили пам'ять видатного українського культурного, релігійного і громадського діяча. Протягом тижня на Українському радіо звучали записи текстів та інтерв'ю видатного артиста, який відійшов у вічність 6 березня 2020 року.

Залишилась згадка про Петра Тодосьовича — у серцях його численних слухачів. Прихильники пам'ятають пристрасний голос його душі. Залишилися записи у фондах Українського радіо, на дисках, в Інтернеті. Його учні і друзі, сподіваємось, укладуть відео-фоноантологію уже тепер історичної особи Петра Бойка, котрий у харківському виступі 1971 року з питань мовної культури зазначив: “Мова — це найбільший здобуток людства, найбільша святиня людська. Всяка національна мова — це найбільший скарб”. Оратор цитує вислів ірландського вченого Давіда: “Кожний народ повинен берегти свою мову більше, ніж свої кордони, бо мова головна його оборона далеко більшої міцності, ніж усі його фортеці”.

Життєпис Петра Бойка — це урок патріотизму, особливо для молоді. Так сказав в інтерв'ю на честь 90-річчя свого друга і вчителя журналістці Л. Лук'яненко літературознавець Сергій Гальченко: “Як на мене, він найкраще читав Шевченка і Тичину”. Професор Михайло Наєнко, який був учнем Петра Бойка, сповіщаючи про його відхід вічність: “Відійшов, щоб залишитись у пам'яті кількох поколінь студентів і майбутніх слухачів. Такий оксамитовий тембр завжди його голосу трапляється раз на століття”.

Зроби собі кави
і сядь самотою на ганку,
поглянь, як зоря,
вигасаючи, падає вниз...
І в тихому тишку
травневого передсвітанку
подумай про нього —
й за нього ж таки помолись.

Ну що тобі, жінко,
з тієї чудної любові?
Вгамуй-но нарешті
оте, що пече під грудьми...

Галина Гнатюк. Пройти по воді

Вовтузиться ранок,
неначе дитя в сповиткові,
і чуються днів
такі неминучі громи.

Люби його, жінко.
Тримайся. Терпи, коли треба.
Сльозинкою щастя
засвічу над ним небосхил.
Хай ангел ніколи
не плаче за спиною в тебе,
побачивши шрами
на місці обламаних крил.

Той білий кіт був диким, як і ти,
Та він себе дозволив приручити.
Бо знаєш, як то боляче — іти, —
Коли насправді хочеться лишитись...

І мати тільки вірші й самоту,
Гарячі сльози і холодне небо,
І безнадійно заздрити коту —
За те, що він
сьогодні
біля тебе.

Я ніяк не збагну,
чи ти вірші читаєш,

чи душі...
І нічим не зараджу
твій самоті та біді...
Бо, щоб інші нарешті
навчились ходити по суші,
хтось один таки мусить
прилюдно
пройти
по воді.

Срібними струнами зойкне гітара,
Сиві дощі забринять у вікні...
Листя іржаве, багряне і каре
Ляже під ноги тобі чи мені.

Небо над містом, примруживши око,
Тихо питає мене з висоти:
— Ти ж не одна?
То чому одинока?
...Я
не умітиму
відповісти.

Усе мине, загубиться в імлі,
Не лишить пам'ять каменя на камені...
Чому ж тепер вона така терпка мені —
Шовковиця в далекому селі?

Не вгамувати спогадовий біль...
Кудись тече стежина заспоришена...
І я, — дівча, назавше тут залишене,
Іду й не тямлю, хто я і відкіль...

Таки іду. Бо вже мені пора
У світ помежи щастями і втратами, —
Той, де ніхто за мною не зітхатиме
Шовковицею з рідного двора.

Така сльотава ця осіння днина,
І ми у ній самісінькі-самі...
Моя ти рідна, дорога людино,
Чого нам так осінньо в цій зимі?

Вітри й вітри. І сиве-сиве небо...
Забрівши у життєві холоди,
Я відігрілась тільки біля тебе...
Не осуди мене.
Не остуди...

Спасибі, доле, за усі “табу”,
За всі дороги з дому і до дому.
За небо — полотнину голубу —
І жовте сонце, вишите на ньому.

За ніч і день, росу на спориші,
За всю мою терпентність нетерплячу...
І за криницю власної душі,
В яку дивлюся — але дна не бачу.

Василь ТРИЛІС

Справді, навіщо?

Це “природне” запитання сто років тому видалося б таким же безглуздом, як, скажімо, навіщо вчитися ходити або розмовляти. Але сьогоднішньому Українцю співати не потрібно. Так він думає. Тобто він не думає, за нього вже давно подумали; він просто не довго думаючи погодився, та на тому й кінець. Коли була й засмокче душу якась незрозуміла порожнеча, то до його послуг, серед інших розваг, десятки різноманітних кнопок: тичнув пальцем — і гримить електронна звукова розкіш, вгинаються ребра, тремтять стіни. Ну, ще можна пожаліти сусідські вуха й тяжку працю будівельників та встромити собі в вуха пару *дундуляторів* — насолода неземна, і нікому до тебе немає діла.

Сучасне цивілізоване суспільство створило потужну індустрію музичних забав, орієнтовану на якнайширший ринок споживачів — безпритульних дітей. Більшість наших дітей справді безпритульні. Батьки покидають їх у ранньому віці, тобто віддають у спеціалізовану Систему Нагляду й Зайнятості — дитсадки, школи, ліцеї, гімназії, секції, студії тощо, де нікого не цікавить ні виховання цих дітей, ні їх навчання, а цікавить школярська дисципліна й своєчасна та гарна оплата нелегкої педагогічної роботи. Відлучені від життя діти активно й довго — років до тридцяти — шукають бодай якого порятунку від очевидної й невблаганної тюрми, яка маскується під освітні заклади. І знаходять ілюзію свободи в доступних їм наркотиках: це комп'ютерні ігри, кіно, тютюн, пиво, секс... На добрій українській горілці цей шлях розвитку звичай мірно закінчується, коли вже остаточно сформується психіка вічного будівника соціалізму.

Серед найдоступніших наркотиків — музичні записи. Бо живої музики, живого співу тепер майже не буває. Всі потреби задовольняє *музична продукція* — виготовлені в професійних майстернях (“студіях”) і доведені до абсолютної технічної досконалості вокально-інструментальні твори, наспівані й награні професійними музикантами. Цікаво: що вищий професійний рівень такої продукції, то бідніший її зміст. Це не випадково. Професіонали краще, ніж хто, знають потреби своєї грандіозної аудиторії — неосвічених, невихованих, нездорових, нещасних, ледачих дітей віком десь від 10 до 30 років. Цьому контингентові нічим так не догодиш, як примітивними ритмізованими акордами з домішкою не менш примітивного тексту, який або слугує наполегливою мантрою, або просто додає фізіологічного відчуття людського голосу, живого тіла серед інструментального ревища.

Як і навіщо вчитися співати

На різноманітних майданних та палацових “шоу” музична продукція супроводжується ще й *відеорядом* — ритмічними кривляннями самих виконавців, мхмарами диму, блискотінням різних предметів у неспокійних кольорових променях світлотехніки. Відеокліпи — найвища форма цього неонеандертальського мистецтва, де вже й відеоряд вибудовано професіоналами й зафіксовано в студії.

Якась реальна участь споживача в таких діях не передбачається. Споживач просто споживає те, що йому дають, ото хіба час від часу виттям, свистом і ритмізованими ж таки рухами подає знаки схвалення. Несхвалення коли й буває, то мовчазне — ногами. Споживач узагалі не любить не те що співати, а й розмовляти. Справді, навіщо?

Вказана вікова ніша — майже виключно споживачі. Рідкісне явище — юнак чи дівчина, захоплені співом або інструментальною грою як внутрішньою потребою. А може такої потреби й немає? Навіщо вона?

Ні, така потреба є. Є природна потреба, природний потяг людини як *соціально-го* біологічного виду до гурту, до спілкування, до спільної діяльності. Саме ця потреба зумовила зародження й розвиток художнього мистецтва як *засоби спілкування*. І саме пісня завжди давала українцям незрівнянне й незабутнє переживання душевного контакту, близькості, єдності з собою подібними, з усім сушим. Важко пояснити неспівучій людині, яку то радість, чистоту й силу дає гуртовий спів. Але треба пояснювати, бо, втрачаючи свою співучість, українці водночас втрачають і здоров'я, і природну віру, і навіть людську гідність. Звичайно, втрата пісенної культури — не єдина причина загального занепаду цілого народу; це тільки ланка в тяжкому й довгому ланцюзі наших невдач і поразок. Але систематичне свідоме повернення собі цієї звичаєвої ланки теж діє за ланцюговим

принципом — за одною ланкою тягнеться інша, вивільняється шлях до оздоровлення й очищення всього українського духовного простору.

Потреба співати не знищена, бо вона незнищенна. Вона гніздиться в найглибшому корінні нашої свідомості, нашої душі. Вона лише немилосердно пригнічена звалищем вторинних продуктів життєдіяльності сучасної паразитичної цивілізації. Ми не маємо можливості ні задовольнитися, ні навіть усвідомити цю потребу, поки сидимо на “кнопці насолоди” в технологічному раю. Так само тішився той сумнозвісний пацюк, якому біологи вживили електроди в мозок, у самісінький центр насолоди — і несила було пацюкові відійти від кнопки, якою він навчився вмикати собі блаженство, і здох він від банального голоду, але в стані інтенсивного задоволення. Отже навіщо мочитися з тими співами? Якщо людство вже витворило споживачку цивілізацію, то давайте споживати, поки це приємно!

Тих, хто вибрав шлях наркотичного задоволення своїх природних потреб, марна справа переконувати. Але більшість людей взагалі нічого не вибирають. Це раби. За них роблять вибір їхні хазяї. Оце до них, рабів, я й звертаюсь: шановні раби, не думайте, що ми з вами вільні; не сподівайтесь, що юшка в кориті буде завжди. Ми насправді нікому не потрібні, навіть як робоча сила, бо тепер більшу частину всякої роботи виконують машини. Просто хазяїн ще не придумав, що з нами робити. Поки хазяїн думатиме та будуватиме якийсь еквівалент газових печей, у нас залишається невеликий, але шанс — стати вільними. Для цього не треба нікого вбивати, нічого руйнувати, не треба навіть ходити на мітинги. Бути вільним — бути собою — це суто внутрішній стан. Це відчуття й розуміння своєї власної душі, своїх потреб, своєї сили. Тільки вільне внутрішнє саморозуміння відкриває нам можливість розуміти інших. А це вже перший і найважливіший крок до відновлення своєї людської (повторюю: соціальної!) природи — до вільного спілкування, вільного вибору, вільної гуртової діяльності.

До чого тут спів? А я ж сказав шойно: це тільки ланка в великому ланцюгові. Сам собою спів — це така ніби гра. Зверніть увагу, як охоче, як радісно приймають цю гру малі діти. Але ж кожна гра — це не пусте: це крок до чогось важливого, це своєрідна школа, яку Природа розробляла мільйони й мільйони років і дала всім людям і тваринам як необхідний етап розвитку.

Спів — дуже важлива гра для дітей і дорослих. Ця гра зближує їх, навчає приглядатися і прислухатися не тільки до себе, а й один до одного, разом творити красу. Досвід спільного творення краси (пісні) обов'язково поширюється й на інші сфери діяльності, і всюди він сіє прості й прекрасні принципи взаємності — уваги, оцінки, розуміння, поваги; найвищу цінність становить гармонія — чудо колективного творення складних речей, для окремого індивіда невіддільних. Задовольняючи цей соціальний інстинкт і отримуючи спільний духовний продукт (це такий специфічний продукт, що не породжує проблем розподілу, бо від ділення не зменшується), людина відчуває так звану повноту життя: вона оздоровлюється й зміцнюється в своїй вірі. Для цього й співали всі українці в усі віки.

А чому ж ми не співаємо? А якщо й співаємо, то чому?

На ці запитання рідко хто відповість серйозно й правдиво. Хіба що професіонали — композитори, співаки, диригенти, аранжувальники... Вони можуть чесно сказати, що виробляють художній продукт і тим добувають собі на хліб (на масло до хліба — це вже як вдасться, а вдається мало кому). Професіонал ніколи просто так не співатиме — у нього якщо колись і була така потреба, то він давно забув її й смак. Тепер — тільки за гроші. Або за якийсь їхній еквівалент — зв'язки, рекламу, аплодисменти, добру вечерю тощо. Пісенному професіоналові просто заспівати — те саме, що таксистові в годину відпочинку просто сісти й покататися по Києву на власній машині.

Але, зрештою, професіоналів дуже мало, а хороших — взагалі крапля в морі. Зате ще є величезна маса Українців, просто Українців! Це ж цей народ сотворив сотні тисяч (імовірно мільйони) пісень незрівнянної краси й багатства, і то не за гроші й не задля амбіцій, а... не знати навіщо. Навіщо вони їх складали, співали? Чому перестали співати? Придивіться, порівняйте цифри — та це ж дивовижна загадка нашого часу!

Чому вимерли мамути? Куди поділась грандіозна давньоєгипетська цивілізація, де її нащадки? Де правічна чоловіча честь — попереджувати супротивника про свій напад? Де те козачке лицарство, де японське бусідо? Ми з побожністю говоримо про давно зниклі чудеса світу, але не хочемо бачити, як на наших очах зникає ще одне чудо — Українська народна пісня. Ми палко співчуємо небажчикам та їхнім рідним, але лінуємося з'ясувати, чому вмирає ще жива частина власної душі.

Далі буде.

«Піднімом Україну вгору і возвеселим душі тих великих київських Ярославів і Мономахів»

Георгій ЛУК'ЯНЧУК, фото автора

Серпень багатий на уродини видатних людей української культури, що родом з благодатної Чернігівщини. Так 4 серпня в селі Заньків народилася геніальна акторка першої половини ХХ ст. Марія Заньковецька, грою котрої наш геніальний драматург Марко Кропивницький був настільки зворушений, що після однієї з репетицій заплакав, зняв бірюзовий перстень і вдягнув їй на палець зі словами: “Заручаю тебе, Марусю, зі сценою...”, та про котру геніальний композитор Петро Чайковський висловився сакраментально, даруючи їй на сцені лавровий вінок із написом “Безсмертний від смертного”... А 7 серпня на Чернігівщині народився Пантелеймон Куліш — автор першого українського історичного роману “Чорна рада”, укладач абетки українського правопису, перекладач на українську мову Біблії, друг і соратник в українській справі геніального поета та художника Тараса Шевченка і фізика, публіциста та перекладача Івана Пулюя (винахідника “рентгенівських” променів”). З цієї нагоди за сприяння департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА (керівник Олександр Левочко) 7 серпня відбувся прекрасно організований прес-тур до Ме-

Портрет мандрівника-мореплавця
Миклухо-Маклая та артефакти з його
подорожей в музеї “Вітрила Миклухо-Маклая”

моріального музею М. Заньковецької в чарівному селі Заньки Ніжинського р-ну та до Історико-меморіального музею-заповідника П. Куліша “Ганнина Пустинь”.

Якщо в Меморіальному музеї М. К. Заньковецької директорка закладу Ольга Новак розповість про романтичні і захоплюючі історії з життя і творчості геніальної акторки, насолодиться неймовірною атмосферою яких в Заньки приїждять актори провідних театрів України, то в другому — Історико-меморіальному музеї-заповіднику П. Куліша “Ганнина Пустинь” очікують відтепер аж дві хати цікавих музейних експозицій, а ще й легендарна Алея закоханих, що веде місця останнього спочинку Пантелеймона Куліша та його вірної на все життя дружини — Олександри Білозерської, яка згодом стала письменницею Ганною Барвінок.

У музейний комплекс “Ганнина Пустинь”, що поблизу села Оленівка на хуторі Мотронівка, журналісти зі столичних видань після чайної церемонії та цілющої травотерапії (100 трав!) Народної скарбниці етнографічного відділу музею в Заньках потрапили в розпал святкування 201-го дня народження славного Пантелеймона Куліша. Перед самим приїздом журналістської делегації заупокійну відправили аж три (!) священники ПЦУ Чернігівської

епархії, а перед чисельними відвідувачами музею в цей день виступили сучасні виконавці, капела чарівних бандуристок та фольклорний колектив.

Пантелеймон Куліш із дружиною Ганною Барвінок оселився в Мотронівці в 1883 році. Саме на хуторі у письменника дозрів задум історичного роману “Чорна Рада”. Саме тут письменник перекладав Шекспіра, Гете, Байрона, завершив працю “Отпадение Малоросии от Польши”.

На відміну від долі Заньковецької доля Куліша була більш трагічною: при житті він переслідувався разом з Шевченком і Костомаровим царською поліцією та цензурою, і після смерті, коли більшовицько-радянська влада затаврувала проукраїнського письменника й видавця званням “буржуазного націоналіста” — без права друкування його праць десятиліттями.

Лише з 2000 року стараннями тодішнього Голови Верховної Ради України Івана Плюща поблизу поховання подружжя Кулішів у Мотронівці поставили знак про спорудження на території маєтності Білозерських-Кулішів музейного комплексу. Відтворено два будинки. На дев'ять кімнат — той, де народилася, жила і стала на весільний рушник Олександра Білозерська. Його інтер'єри перед Другою світовою війною відтворив за спогадами місцевих мешканців художник Олександр Саенко. Друга будівля “Піддубня” — реконструкція хати Кулішів (5 кімнат), побудованої у 1877 році, на сволоку якої був напис: “За доброю порадою своєї дружини побудував Пантелеймон Куліш”.

Поруч з “Піддубнею” — панорамна скульптурна композиція, що зображує Пантелеймона Куліша й Олександру Білозерську. Трохи далі — Алея кохання: доріжка, що під кронами височезних лип і дубів веде до відкритих, ніби у вічність, дерев'яних воріт. За тими воротами — три могили: місце останнього прихистку Пантелеймона Куліша, Ганни Барвінок і її брата Василя Білозерського. Поряд — капличка Пантелеймона Цілителя, на честь якого отримав ім'я знаменитий письменник.

Серед раритетних речей хати Куліша — мармуровий умивальник зі старезним дзеркалом, у яке дивилися Шевченко, Леся Українка, Марко Вовчок! Про все це розповіла відвідувачам наукова співробітниця Музею-заповідника П. Куліша “Ганнина Пустинь” Алла Петрівна Богдан.

У Куліша на хуторі було дуже заможне господарство, яке, на відміну від літератури, його непогано годувало, але більшість цих доходів він віддавав на користь української справи, і цю благородну традицію згодом успішно продовжив найвидатніший меценат вже ХХ століття — Євген Чикаленко, котрий маючи великі маєтки, підтримував дуже багатьох українських інтелектуалів та всі українські починання, наслідуючи Кулішеву: “Оддай усе за Україну. Оттоді покажеш, що її любиш!”...

Куліш вважав, що потенціал українського народу є дуже великим. Зокрема у статті “Зазивний лист до української інтелігенції” він писав: “Не малий ми нарід, дарма ще нас не добачають наші сусіди у своїм величчю. Немалий уже тим, що, докиль стояли ми за Польщу, під п'ятою в ля-

У Національному історико-культурному комплексі “Гетьманська столиця”

ха звивалася Москва, а як почали стояти за Москву, стала тоді Польща пишати під п'ятою в москаля”. Хоча письменник був далеким від ідеалізації українців. Неодноразово вказував на їхні вади, на недостатню цивілізованість українського народу, на культурну обмеженість його елітарних верств в умовах підневільних в Московській імперії. Якщо у ранні роки Куліш, як і Шевченко, захоплювався козацтвом як найяскравішим українським феноменом, то в зрілі роки піддав цей феномен гострій критиці та вважав, що чимало бід українського народу було пов'язано з нерозумними діями козацтва та їхніх провідників.

І, зокрема, Пантелеймон Куліш вважав, що на місце “безумної одваги” має прийти клопітка культурна робота, котра, передусім, має виражатися у плеканні рідної мови. І в своїх працях показує, що українська мова є мовою природною, такою, якою говорять люди. І що вона існувала, на відміну від московської, з давніх часів! Куліш чимало зробив для того, аби українська мова отримала “права громадянства”, щоб нею друкувалися різні твори — як для простолюду, так і для вчених людей. З цією метою він укладає українську абетку, збирає фольклорні твори й публікує їх, видає перший український часопис “Основа”, стає автором різноманітних творів — художніх, публіцистичних, наукових тощо. Зрештою, перекладає Біблію й твори класиків світової літератури українською мовою. На цю подвижницьку працю його надихала думка, що саме мова є основою буття української нації. Він розумів, що коли українці утвердяться як нація зі своєю мовою, то це стане сильним (якщо не смертельним!) ударом Московській імперії. Відтоді багато що змінилось. Однак імперія Московська збереглася. А її очільники намагаються всіляко обмежити вживання й використання української мови. Адже чим більше цієї мови, тим меншим стає їхній “руський мир”. Українська література становила загрозу Московській ім-

перії тоді, українська мова становить загрозу путінській неоімперії і його “руському миру” тепер.

Для наших сучасників найбільш актуальним сьогодні є його “Чорна рада” (повна назва “Чорна рада. Хроніка 1663 року”) — перший історичний роман українською мовою, вперше виданий повністю Пантелеймоном Кулішем у 1857 році.

Куліш, осмислюючи історичні реалії в “Чорній раді”, ніби зумів “заглянути в майбутнє”. Він попереджав до чого може призвести триумф популістських ідей. Ці ідеї дали про себе знати особливо під час “визвольних змагань” у 1918–1921 роках. Їх так чи так використовували лідери Центральної Ради. Під їхнім впливом перебували лідери Директорії, які зруйнували Гетьманат Павла Скоропадського, а свою повноцінну державу так і не змогли створити. Дезорганізацією українських державних інститутів найкраще скористалися більшовики. Вдаючись до популістських комуністичних гасел, обіцяючи віддати землю селянам, заводи — робітникам, вони зуміли прихилити на свій бік немалу частину українців. Без цього більшовики не змогли б утвердитися на українських землях. А далі був кривавий терор і Голодомори...

Але попередження про шкоду популістських ідей, про які писав Куліш у “Чорній раді”, не дуже розуміють навіть і сучасні українці. Популізм й надалі буйним цвітом квітне в нашому сучасному політичному житті. До певної міри “Чорна рада” описує те, що відбулося з Україною у 2019 році і... триває досі!

Безсмертні слова Куліша із “Чорної Ради” є посланням кожному українцю дня нинішнього: “І промишлять об собі своїм розумом. Оддай усе за Україну, оддай худобу, не пожалуй рідних дітей та й нічого не бажай од України, ні чести, ні багатства, оттоді покажеш, що її любиш! Ось нехай лиш Господь нам допоможе зложити докупи обидва береги Дніпрові, тогді ми позаводимо усюди правні суди, школи, академії, друкарні, підніmemo Україну вгору і возвеселим душі тих великих київських Ярославів і Мономахів!”

За сприяння департаменту культури й туризму, національностей і релігій Чернігівської облдержадміністрації журналістська братія змогла долучитись після музейного комплексу “Ганнина Пустинь” до оглядин ще однієї туристичної перлини історичної Чернігівщини — Національного історико-культурного комплексу “Гетьманська столиця” в Батурині. Він ось, у Бахмацькому районі — фантастичний палац Розумовського! Після нього та після відвідування Національного історико-культурного комплексу “Гетьманська столиця” загалом ще більше поважаєш Віктора Андрійовича Ющенка, адже саме він розчистив, як джерело, це місце нашої сили, героїзму і безсмертної слави.

Наостанок Батурин вражає відвідувачів ще одним нещодавно відкритим музеєм нашого славного земляка — мандрівника-мореплавця Миклухо-Маклая.

Пам'ятник Пантелеймона Куліша на хуторі Мотронівка,
нині частина с. Оленівка, Чернігівська область

Про кулінарію і справи сердечні

Молодий режисер Тетяна Матасова поставила у Київському академічному театрі українського фольклору “Берегиня” вистави за повістями “Тіні забутих предків” та “Конотопська відьма”. Ці постановки вже встигли помітити столичні театральні. А новою її роботою стала вистава-концерт “Веселощі Кухмістерки”.

іншу актрису нашого театру.

Катерина Березницька і Людмила Болтівець — наші продавчині, які на початку вистави продають грушки і яблука. Далі Катерина — десяток яєць, які пропонує використати під час приготування страви, а Людмила виносить рибу і розповідає про рибну кулінарію.

Галина Татуревич і Анжела Скавронська виконують акапельний номер. Таких номерів у нашій виставі всього два. Спочатку вони дуже хвилювалися, пропонували заспівати пісню у супроводі оркестру. Але ми вирішили залишити цей номер, бо намагалися урізноманітнити програму. Вже після першого прем'єрного показу артистки зізналися, що їм дуже сподобалося, як тепло сприймав їхній виступ глядач.

Валентина Гордійчук у нас — продавчиня буряків. У неї на решті з'явилася можливість виявити свій характер. Зазвичай артистка створює ніжні образи. А я знала, що в неї дуже яскравий характер, яскравий темперамент, дуже хотілося, щоб вона його проявила. У Валентини це добре вийшло.

Цікаво проявляють свої характеристики і наші продавчині скартинок — заслужена артистка України Надія Буравська і Лілія Мілевська. Лілія більш жорстка, дає свої настанови головній героїні, які та сприймає як солдатську муштру. А Надія Федорівна проявляє себе як мудру і ніжну жінку. Її образ засвідчує, що віку у жінки в принципі немає. Вона може бути мрійливою не лише в 16-20, але і в 70-80 років.

Актриса Наталія Кучер настільки цікаво втілюється в образ циганки, що коли вже одягає своє звичайне театральне вбрання, то мало хто з глядачів її пізнає.

Наша “грузиночка” Антоніна Бригінець цього разу вийшла у незвичному для себе образі. У неї вже були характерні ролі, але цього разу вона змогла по-новому розкрити грані свого таланту.

Валентин Великород грає Омелька, який дуже любить травити байки. А роль його коханої дівчини виконує Марина Корогода. Вона за допомогою вареників, а більше своєю жіночою терплячістю мудрістю і хитрістю здатна закохати в себе навіть та-

кого гультіпаку як Омелько. Віктор Піскун у виставі — це “наш Паваротті”. Спочатку його виступ хотіли зробити класичним, а потім зрозуміли, що має бути легкість української мелодії. Він виходить у танговому капелюсі, але з перчиком у руці. Тому що нам близька українська природа, українська романтика. Хай вона буде у чомусь смішною, в чомусь наївною, у чомусь незрозумілою іншим, але для нас вона найніжніша і найрідніша.

Чоловіча частина нашої трупії цього разу більше слухає і співає, ніж говорить. Але весь цей концерт без них не відбувся б. Тому що всі ці рецепти, всі ці пошуки саме для чоловіків, щоб зробити їх щасливими.

Показали у виставі-концерті болгарську, аджарську, італійську, грузинську, циганську культури. Є тут аргентинське танго і угорський чардаш. Думали як краще завершити наше дійство. Багато хто дотримувався думки, що найвищою точкою має бути пісня “Mamma Maria”. Але ми театр українського фольклору, тому вирішили завершити гопаком. А головний герой може у цьому танці

проявити себе в повній мірі. Він у танку підлітає аж під стелю театру. Глядач має зрозуміти, що талановита людина талановита в усьому.

Значне місце у виставі посідають танці. Їхньою підготовкою займався наш хореограф Валерій Кирилюк. Декорації робила Людмила Повжик.

Під час першого прем'єрного показу пригощали гостей яблуками, грушками і бубличками, які вони бачили на сцені. Через карантинні обмеження поки що вимушені відмовитися від цієї знахідки. Але шойно буде можна, відразу до неї повернемося. Адже так хочеться пригостити глядачів після того, як півтори години говоримо і співаємо про кулінарні страви.

Після завершення суворого карантину спочатку боялися, чи глядач взагалі ризикне ходити до театру. Думали, як працюватимемо у напівпорожній залі. Адже і так невелику залу нашого театру нині можна заповнювати лише на третину. Адже багато людей просто соромляться сміятися, а коли сміється зал, то можуть дати волю і своїм емоціям. Однак люди так скупили за мистецтвом, за чимось світлим, що під час вистави була така енергетика, наче в залі було сто чи, навіть, двісті глядачів. Актори бачать ці вдячні очі і їм хочеться працювати. Хоча їх на сцені часом більше, ніж глядачів у залі.

Жінка намагається привернути до себе серце чоловіка різними способами. Часто шлях до серця — саме через шлунок. Але головна не кулінарія, а бажання зробити кохану людину щасливою.

Фінал у нас відкритий. Не можна закохати в себе чоловіка чи дівчину такими банальними фразами: “Будеш добре готувати, буду тебе кохати” чи “Зробив дівчині пропозицію одружитися — і вона вже твоя”. Наприкінці вистави ми ставимо три крапки. Швидше за все наші герої будуть разом. Але не через якісь кулінарні секрети, а тому, що їм хочеться бути поруч.

Зараз готуємо до випуску виставу про життя і творчість Марії Приймаченко. Роботу над нею почали ще під час суворого карантину. Перші читки були в режимі онлайн. Оразу, як тільки послабили карантинні обмеження, ми почали репетиції. Зараз нарешті готуємося до прем'єри.

Фото надано театром

Спогад про Кузьму Скрябіна

Компанія Star Media розпочала довгоочікуване фільмування повнометражного проєкту “Я, “Победа” і Берлін” за мотивами однойменної повісті народного улюбленця, легендарного музичного виконавця Кузьми Скрябіна.

— Маємо надію, натхнення та всі ресурси для того, щоб передати у майбутньому фільмі атмосферу світу Кузьми, його бачення життя, позитивне ставлення до всіх негараздів та труднощів, — розповів продюсер стрічки Олексій Терент'єв. — А ще ми з командою плануємо масштабну промокампанію і впевнені, що проєкт буде цікавим загальній аудиторії — кожен молодий глядач побачить як “відривалися” його батьки, а кожний дорослий з задоволенням зануриться в ті часи.

У центрі історії — український музикант-початківець Кузьма разом з другом Бардом їде до Берліна на іржавій “Победі”, де хоче обміняти її в німецького колекці-

онера на шестиситий “Мерседес”, щоб вразити цим свою кохану дівчину Барбару.

Творці фільму підготували для глядача безліч сюрпризів. Один з них — хто ж стане виконавцем головної ролі. Продюсери зберігають інтригу і поки не озвучують прізвище. Наразі лише точно відомо, що у фільмі з'являться нові і несподівані обличчя.

— Ми почали фільмування у Львові саме 17 серпня, — підкреслила режисерка Ольга Ряшина. — Адже це день народження Андрія Кузьменка (Кузьми Скрябіна). До того ж навколо знакові місця: церква Святого Андрія та медінститут, в якому Кузьма навчався. Сподіваємось на хорошу погоду і

дякуємо за всебічну підтримку місту.

Глядача обіцяють здивувати відтворенням атмосфери 90-х, великим різноманіттям локацій, постійною зміною персонажів, нескінченними пригодами та фірмовим гумором.

У фільмі пролунають оригінальні кавер-версії найвідоміших хітів Кузьми Скрябіна у виконанні популярних українських артистів. А зйомки відбуватимуться у Києві, Львові та Берліні.

Проєкт став одним із переможців 11-го конкурсного відбору Держкіно України. Виробництво фільму відбувається за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики і Держ-

кіно України.

Реліз стрічки у кінотеатрах країни запланований на 2021 рік.

Інформаційні партнери проєкту: Благодійний фонд ім. Кузьми Скрябіна, група компаній “РТМ-Україна”, інтернет-видан-

ня “Обозреватель”, радіогрупа TAVR MEDIA, радіостанція Radio Roks, музично-розважальний канал M1.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відтепер глядачі мають можливість поринути у світ кращих взірців української скульптури, створених за три минулі роки. Експозиція об'єднала понад 126 творів 98 авторів і рясніє прізвищами відомих скульпторів сьогодення.

Цьогорічна виставка відбувається у дещо незвичному форматі, адже поєднує скульптуру і графічні твори. Ці дві мистецькі акції об'єднані в один експозиційний проєкт, присвячений Дню Незалежності України. Напередодні відкриття журі визначило кращі скульптурні і графічні твори в рамках цієї експозиції.

Цей проєкт став позитивним художньо-емоційним поштовхом у виставковій діяльності НСХУ у 2020 році і довів, що попри карантинні негаразди життя продовжується.

А Всеукраїнська виставка-конкурс імені Георгія Якутовича проводиться з 2002 року. Нинішня стала вже десятою. Творчість народного художника України Г. Якутовича, його життєвий шлях є прекрасним прикладом ширшої любові до мистецтва, українського народу та його багатовікової національної культури. Традиція проведення виставки-конкурсу імені Георгія Якутовича надає новий імпульс відродженню українського графічного мистецтва.

– Нарешті після карантинних обмежень ми відкриваємо два ве-

Скульптура і графіка в одному проєкті

У Центральному будинку художника НСХУ відкрили відразу дві великі експозиції – X Всеукраїнську виставку-конкурс імені Георгія Якутовича та Всеукраїнське трієнале “Скульптура-2020”.

ликих мистецьких проєкти, – наголосив директор Дирекції виставок НСХУ Ігор Волощук. – Ми вирішили їх об'єднати, і я думаю, що це доречно. Дуже коректно і цікаво поєдналися у виставкових залах графіка і скульптура. Одна з виставок мала відкритися ще в травні, а друга – в червні. І ось ми нарешті дочекалися цієї хвилюючої миті. Дякую всім, хто долучився до їхньої організації та проведення. Велике спасибі нашим скульпторам, які представили свої роботи – тут знакові роботи з Харкова, Одеси, зі Львова. Відгукнулися майже всі сучасні скульптори, які творять і працюють. Маємо майже повну картину сучасної української скульптури.

– Попри всі негаразди нам вдалося відкрити ці виставки, – зазначив голова об'єднання художників графічного мистецтва Микола Кочубей. – Перший конкурс імені Георгія Якутовича відбувся 18 років тому. Тоді в ньому брало участь лише 40 художників. З кожним конкурсом їхня кіль-

кість зростає. Тут представлені твори знаних майстрів. Також активно залучаємо до проєкту талановиту молодь. До речі, Георгій Якутович дуже любив молодих митців і завжди їх підтримував.

– Кожна нова виставка – це велика радість, – підкреслив народний художник України Василь Перевальський. – Ми, художники, як велика родина. Дивимось, хто над чим працює, вчимося один в одного. Шкода, що держава нас сьогодні не підтримує. Але ми сподіваємося, що наші керманічі врешті зрозуміють, що не може бути України без української графіки, українського живопису, української скульптури. Вірю, що ми дочекаємося цього дня.

Володарем гран-прі Всеукраїнського трієнале “Скульптура-2020” став Костянтин Синицький з Києва. Першу премію при-

Василь Перевальський, Микола Кочубей та Ігор Волощук

судили харків'янина Володимиру Кочмару, другу – Єгору Зігурі, а третю – Олександр Михайлищкому (обоє з Києва). А дипломами лауреатів відзначили київських художників Ігоря Гречаника, Олексія Золотарьова, Василя Корчового, Миколу Перепелицю, Крістину Рідзель та Олега Капустяка зі Львова.

Серед цьогорічних переможців виставки-конкурсу імені Георгія Якутовича Анатолій Марчук, Лариса Кадочнікова, Андрій Чебикін, Наталія Ніколайчук, Олександр Губарев, Микола Грох, Василь Чебаник, Микола Кочубей, Володимир Черватюк, Людмила Мітченко, Василь Перевальський та інші.

Слід у мистецтві, слід на Землі

У рамках Фестивалю сучасного українського мистецтва у Музеї історії міста Києва відкрили арт-проєкт “Сліди”, що складається з двох виставок, де представлено роботи як художників-початківців, так і відомих митців з різних куточків України.

дом стала брати участь у колективних виставках, проводити виставки персональні. І коли накопичилася критична маса відгуків різних критиків на мою творчість, мені порадили серйозніше поставитися до цього хобі. Я професійний управлінець. А рік тому пішла навчатися на мистецтвознавця, аби поглибити свої знання у цій царині.

За останні два роки зробила близько 30 виставок. Крім України вони відбувалися в країнах Європи, США. Весною цього року брала участь у виставці в Ухані. Назву цього міста нині всі знають через коронавірус. Картина “Земля”, що представлена на новій виставі, після її завершення поїде до одного з музеїв Китаю.

У мене склалися дружні стосунки з Музеєм історії міста Києва. У 2018 і 2019 роках проводила тут персональні виставки. Весною ми робили в Музеї великий проєкт, в якому мало взяти участь багато художників. Були плани і щодо тієї виставки, яка відкрилася вже у серпні. Але всі ці задуми довелося відкласти через початок карантину. Тоді я придумала про-

ект, що став однією з перших онлайн-виставок в Україні. Разом з Музеєм ми зробили цю виставку в мережі Інтернет.

Нова виставка – це вже четверта моя спільна робота з Музеєм історії міста Києва. Я приїжджу, розповідаю про свої концепції, щоб я хотіла показати цього разу. І ми дуже добре розуміємо один одного.

Разом зі мною на виставці представлено роботи чудових художників зі Львова Наталії і Віктора Проданчуків. Він робить скульптури, а вона пише дуже яскраві картини. З цим творчим подружжям я познайомилася на одній з виставок минулого року. Це був проєкт “Україна-Америка”, що експонувався у Верховній Раді України. На наших роботах було зображено великих українців. Ідея втілити на полотнах видатних земляків народилася в нас майже одночасно, хоча й ми доносили її до глядача різними зображувальними засобами.

Відтоді розпочалося наше спілкування. Потім був спільний проєкт. Минулого року я мала дві виставки у Нью-Йорку. Після

першої познайомила Віктора з її організаторами. На другу він вже привіз три свої скульптури, і ми її проводили разом.

В єдиному просторі намагалася поєднати свої картини з роботами Віктора і Наталії. Кожна картина для художника – немов його дитина. Я не пишу на замовлення. Одного разу мене попросили за нагороду намалювати картину в єгипетському стилі. Спочатку навіть погодилася. Після цього місяць ходила і думала, хочу я її малювати чи ні. Врешті відмовилася від цієї роботи.

А те, що я створюю, наче приходить до мене згори. На виставці представлений портрет артиста, який виконував головну роль у фільмі “Джокер”. Спочатку я його намалювала як звичайну людину. Половина обличчя була освітлена, а половина – в тіні. А потім подумала, а чому б йому не зробити такий макіяж, як у фільмі. Це було миттєве рішення.

Поруч – дві абстрактні роботи. За чорними плямами приходять абсолютно реалістичні портрети. Спочатку ці роботи такими й були. А потім мені захотілося зробити з них абсолютно інші картини. Картина “Не портрет” створено всього за десять хвилин, але вона мені не менш дорога, ніж ті портрети, які малюю досить довго.

Деякі з представлених робіт брали участь у Лондонському аукціоні. Взагалі, серія портретів досить велика і на виставці представлена лише її частина. У більшості картин додержуюсь пропорції – одна половина освітлена, а друга – темна. Мені дуже подобається малювати очі, виразний красивий погляд.

Двічі малювала нашого чинного президента. Обидві роботи неформальні. Це швидше портрети не голови держави, а звичайної людини, яка стала президентом.

“Портрет Тараса Шевченка” – це немов картина навпаки. Вперше представила цю картину в грудні на виставці у Верховній Раді України. Як вже згадувала, дуже люблю малювати очі, а тут навіть обличчя немає. Але всі вгадують, що це Шевченко.

На картині “Історія” зображено 6 портретів Ярослава Мудрого. На перший погляд всі вони начебто однакові, але насправді – різні. Бо коли проходить певний час, то стираються якісь моменти. Одну й ту ж саму річ кожен оповідає по-своєму.

Деякі картини малюю досить швидко. Можу займатися чимось іншим і раптом виникає бажання малювати. Відкладаю у бік всі свої справи і починаю малювати. Тоді все в мене виходить добре. А буває, я розумію, що давно нічого не робила, маю вільний час. Здавалось би: сідай і малюй, але не виходить.

Буває, що створюю картини всього за 15 хвилин, як от портрет футболіста Андрія Шевченка. А інші портрети не можу довго завершити, знову і знову домалювую якісь деталі.

Маю багато графічних робіт. Дуже подобається робити туш на старому папері. Минулого року представляла свою графіку на виставці в Іспанії. Зараз хочу зробити продовження цієї серії.

На другій виставці нашого проєкту теж представлені дві мої абстрактні роботи. Тут ми зібрали художників з різних куточків України. Серед них є вже досить відомі митці, а поруч – зовсім молоді. Відбирали роботи, які дійсно цікаві. Багато з учасників виставки ніколи не виставлялися в Києві. Для них це шанс показати свої картини в столиці. Дві роботи представив хлопцеві, якому всього 15 років. Він дуже талановитий, на жаль сирота. Хлопцю допомагає його вчитель з художньої школи.

Часто ходжу на виставки своїх колег. У Києві переважно виставляють свої твори однієї й ті ж художники. А тут представлено нові імена.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

slovo_prosvity@ukr.net

Дорога Любове Василівно!

У переддень нашого великого свята — свята нашої України — хочеться ще й ще подячно вклонитися Вам і Вашим колегам за передсвятковий випуск “Слова Просвіти”. Це гідний подарунок Україні на її свято. Кожна сторінка, кожен матеріал дихає Україною. А автори — розмаїте суцвіття талантів, читати їх — справжня насолода: Катерина Мотрич, Тарас Салига, Дмитро Дроздовський і герой його оповіді — Микола Жулинський, Софія Майданська, Василь Шкляр, Галина Райбедюк. Та й усі матеріали цього номера будуть цікавими для тих, хто шанує Україну і її відданих талановитих синів і дочок.

Мою увагу привернуло “Звернення до президента України Володимира Зеленського”. І оскільки моя позиція — слово в слово і думка в думку листа співзвучні моїй душі, а в кінці ще й “Від редакції” написано, що “лист є відкритим для підписів громадян, яким небайдужа доля України”. А я саме така, то й осмілилась Вам написати, аби і мій підпис використали — **Ніла Підпала**, культуролог, а колись була і серед ініціаторів створення Народного Руху України.

Здоров’я і добра нам усім, а нашій Україні — процвітання. Хай допомагає нам Всевишній у нашій любові до України.

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Мельничук А. В. — 150 грн;
2. Яловега Степан Іванович — 200 грн;
3. Григоренко Віктор — 200 грн;
4. Сирай Олександр Йосипович — 500 грн;
5. Степаненко Микола Іванович — 1500 грн;
6. Гуменюк Галина Денисівна — 200 грн;
7. Франчук Валерій Олександрович — 700 грн;
8. Беркоша Дмитро Теодорович — 300 грн;
9. Паламаренко Ганна Мілентіївна — 200 грн;
10. Благодійний внесок (без імені) від 20.08.20 — 1400 грн;
11. Касьяненко Марія Степанівна — 200 грн;
12. Колодний Анатолій Миколайович — 1000 грн;
13. Олещук Ігор Андрійович — 250 грн;
14. Боцій Семен Кирилович — 300 грн;
15. “ВААП” — 9720 грн;
16. Столярова Анна Петрівна — 1000 грн;
17. Фолітарчук Анатолій Васильович — 500 грн;
18. Кублій Лариса Іванівна — 500 грн;
19. Ющук Іван Пилипович — 1000 грн.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

